STRIP SCHRIFT
197 bis

Marc Sleen
DE AVONTUREN VAN

NERO

Prijs f 7,25
Bfr. 155

HET GEHEIM VAN DE 197 VERHALEN

MARC SLEEN
DIRK STALLAERT
DISNEY

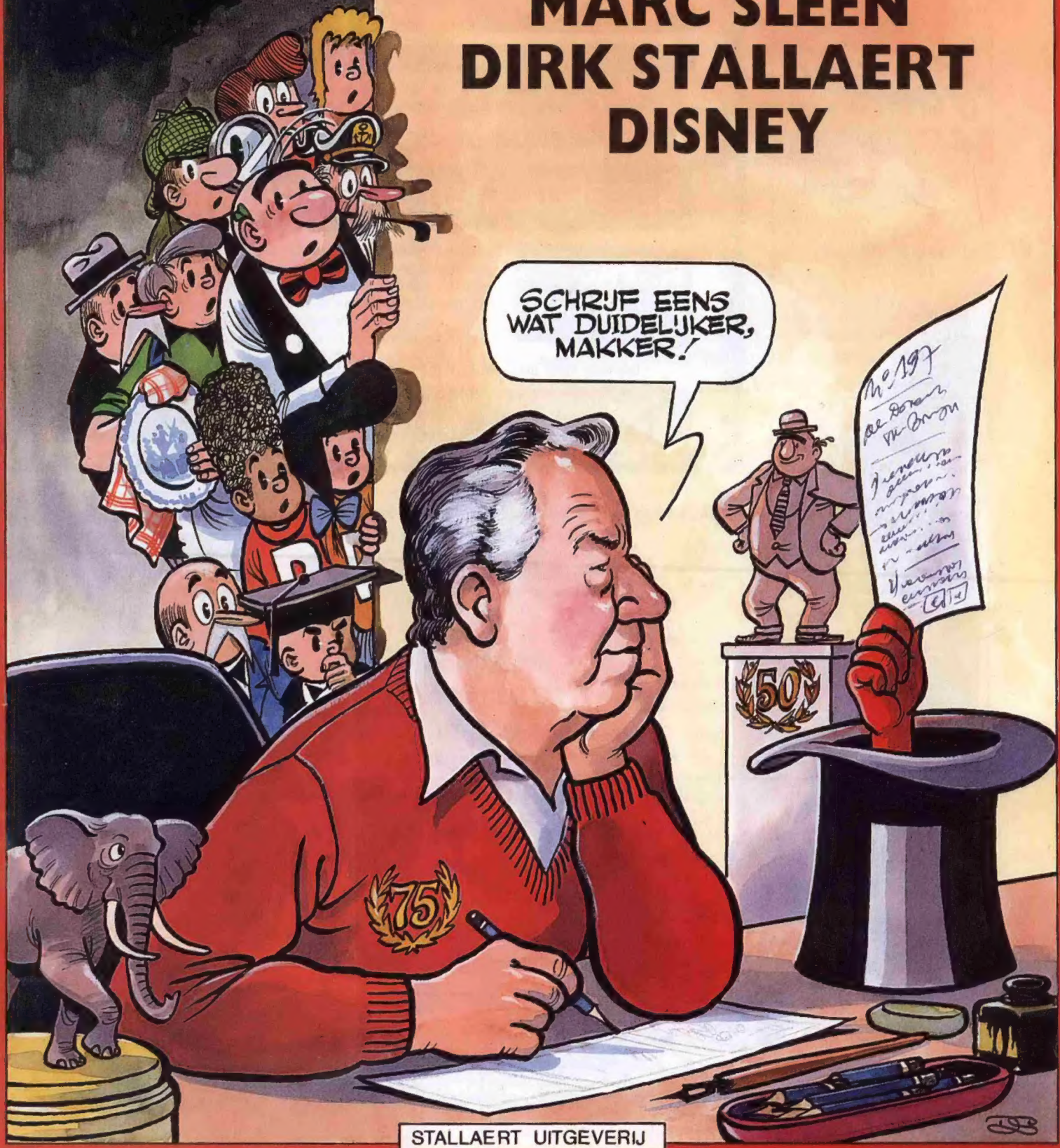

STALLAERT UITGEVERIJ

305 – JAARGANG 38 NUMMER 8 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

"Fantasia"

Grote collectie strips

Ruim assortiment antiquariaat

Groot aanbod stripposters en zeefdrukken

Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

"Dick Bos"

Strip speciaalwinkel & Antiquariaat

In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen

Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

Darling Market
ELK WEEKEND WERELDS

Speelgoed en Stripboekenbeurs
voor de jeugd van toen en nu

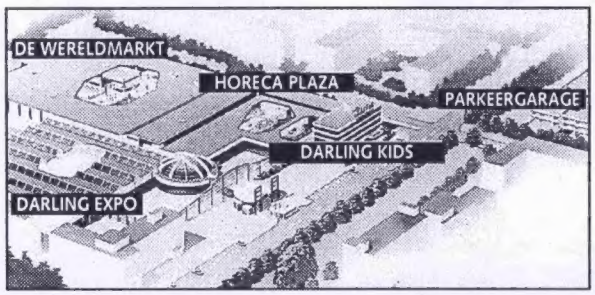

Darling Market is een attractie voor het hele gezin en bestaat uit vier onderdelen die samen één geheel vormen

- de **Wereldmarkt** waar 200 vaste ondernemers produkten uit de hele wereld aanbieden;
- **Horeca Plaza** waar vele restaurants allerlei wereldse lekkernijen aanbieden;
- **Darling Kids**, een voor Europa unieke kinderspeelstad;
- **Darling Expo**, met zijn **8.000 m²** een beurzencentrum waar publiek en exposanten elkaar op ontspannen wijze kunnen ontmoeten.

Darling Market, 24.000 m² avontuur, gezelligheid en koopplezier!

Elk weekend geopend van 9.00 - 21.00 uur, beurs geopend van 09.00 - 19.00 uur
Entree *f* 6,- per persoon

6 & 7 december as. organiseert Darling Market een:

Speelgoed en Stripboeken beurs

FL. 110,- per weekend (incl.BTW)
PER KRAAM
(±3,50 X 0,90 METER)

Verzamelt u poppen, Kuifje, autootjes, Suske en Wiske, barbies, Agent 65, houten speelgoed, Lucky Luke, blokken, Guust Flater, treinen, Asterix, speelgoed uit verrassingseieren, Disney of MacDonalds? Dan is deze beurs voor u een unieke mogelijkheid om uw verzameling uit te breiden, te verkopen, of te ruilen. Schrijf dus in voor deze gigantische speelgoed en stripboeken beurs middels het onderstaande formulier.

Bel voor meer informatie: Marion Verbraak 020 - 622 11 95 / 06 - 55161126

Darling Market: Volmerlaan 12, 2288 GD Rijswijk (ZH)
Tel. 070 - 319 49 02, Fax 070 - 398 96 51

Ja ik wil op 6 & 7 december as. deelnemen aan de Speelgoed en Stripboeken beurs van 09.00 - 19:00 uur

..... kra(a)m(en) van 3,50 x 0,90 meter à fl. 110,- per weekend
..... stoelen à fl. 3,50 per stuk
ja/nee elektra-aansluiting à fl. 15,- inclusief verbruik
(alle prijzen zijn inclusief BTW)

Naam deelnemer : Dhr./Mw .....
Adres: .....
PC en Woonpl.: .....
Telefoonnummer: .....
Datum: ..... Handtekening: .....

Deelnemen is simpel. Vul de bon in en stuur hem in één envelop, samen met uw volledig ingevulde girobetaalkaart, eurocheque of kopie stortingsbewijs van het postkantoor, op naar:
Datzzit
t.a.v. Marion Verbraak
Prinsengracht 306s,
1016 HW Amsterdam
Girorekeningnr: 72 30 620.
Bankrekeningnr: 45 54 25 965

BON

STRIPWINKEL SJORS

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS
INKOOP EN VERKOOP
ZAAGMOLENDRIFT 35 3e 43
☎ 010-4664368

ROTTERDAM

strips, comics, games, curiosa

Yendor

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

STRIP SCHRIFT

Jaargang 30 november 1997 nummer 8 (305)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Shirley Artist, Olav Beemer, Jan Bex, Ben Bits, Peter Boerman, Pieter van Cleef, Michel Clessens, Arnel Lefevere, Lorenzo Mattotti, Jeroen Mirck, Willem Naber, Rudmer Nijman, Peter de Smet, Noël Ummels, Rudy Vrooman, Rein van Willigen

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ65,00 / Bfr.1300
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Dirk Stallaert

ISSN 0165-845X

Redactioneel

In de doorgaans zo overzichtelijke stripwereld doet zich een curieus fenomeen voor. Een duidelijke exponent van dit verschijnsel is het onlangs verschenen boek 'Asterix en de Waarheid' van de wetenschappers Van Royen en Van der Vegt. Al kort na het verschijnen is hun studie een kaskraker. Maar wie zijn toch al die lezers? Hebben de liefhebbers van Asterix en Obelix massaal het boek aangeschaft omdat ze echt alles over hun favoriete serie willen weten? Of bestaat het lezerspubliek juist louter uit historisch geïnteresseerden? Dezelfde vraag dringt zich op bij een ander verschijnsel. Meer en meer strips verschijnen in lokaal dialect. Harry in het Haags, Bommel, Eric de Noorman en Kapitein Rob in het Fries, Suske & Wiske in het Twents en het Limburgs, Bakelandt in multi-dialect. In de eigen streek gaan de strips grif over de toonbank. Gaat het de lezers alleen om de strip of schaft men zich zo'n album aan uit liefde voor de eigen taal? En neemt men de strip simpelweg voor lief? De waarheid zal wel ergens in het midden liggen. Het lijkt in ieder geval zo te zijn dat de strip door lezers en uitgevers ervaren wordt als een gemakkelijk medium. Wil men iets overbrengen, dan is het beeldverhaal een voor iedereen aanvaardbaar vehikel. De oplettende lezer zal in de twee artikelen over Disney in dit nummer de verschillende benaderingen herkennen. Ook over artisticiteit, succes en merchandising kan immers verschillend gedacht worden.

Inhoud

4 **MARC SLEEN** Jan Bex
10 **DIRK STALLAERT** Jan Bex
13 **BITS & PIECES** Ben Bits
13 **AGENDA**
14 **DISNEY IN PARIJS** Rein van Willigen
18 **HERCULES** Pieter van Cleef
20 **EMMANUEL GUIBERT** Jeroen Mirck
24 **BOEKEN**
27 **VIDEO**
29 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
29 **ACTUALITEITEN**
31 **BRIEVEN**
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
36 **MANNEN VAN DE WERELD** Lorenzo Mattotti

Het leven is geen feest, meneer

Marc Sleen

'viert' vijftig jaar Nero

door
JAN BEX

Later zullen ze zich afvragen hoe het komt dat België, een theedoek groot, toch zoveel groten van de striptekenkunst heeft voortgebracht. Er zullen hypothesen komen, studies verschijnen. Een beetje *à la recherche du temps perdu*. **Die nostalgie naar** *the golden age of the Belgian comic* **begint zich nu al te manifesteren. Vooral de overheid doet gulzig mee. Er gaat geen wereldtentoonstelling voorbij of ze worden weer uit de kast gehaald, de haast genationaliseerde iconen van het beeldverhaal. Of loop eens in toeristisch Brussel rond. Wie ziet u meer? Manneke Pis of Kuifje?**
En dat allemaal wegens een tiental inderdaad uitzonderlijke talenten, een tiental giganten. Heren waarop we stilaan heel zuinig moeten zijn: alleen Morris **van** *Lucky Luke* **en de enige, onnavolgbare** Marc Sleen **leven nog.**

1997 moet Sleen zijn feestjaar worden. De man zelf wordt op 30 december 75 jaar en zijn *Nero* stond op 3 oktober 50 jaar in de krant. Maar dat feestjaar begon met een fikse domper voor hem. De VUM-kranten, waar Sleen sinds 1965 dagbladverschijnsel *Nero* in publiceert, gaven per brief aan een punt achter de strip te willen zetten. Doel: opnieuw onderhandelen over het te duur bevonden contract. Pijnlijk voor een man – die altijd uitkijkt naar een schouderklopje – dat hij zo'n 'hoek' krijgt, overigens net op de dag dat hij 74 werd. Sleen is er kapot van, slaapt nauwelijks, laat Timotheus, de sterrenwiche-

Boven, Timotheus voorspelt Nero's verdwijnen uit de krant.

***Ernaast*, De wurgende liefde van de natuur.**

***Rechts*, De Nero-stripmuur aan het Sint-Goriksplein in Brussel, onthuld op 24 mei 1995.**

***Onder*, 'De dieren zijn mijn vrienden.'**

laar, één van zijn vele, vele kolderfiguren, in *De blauwe woestijn* zelfs voorspellen dat *Nero* na '31 juni (sic) niet meer in de krant zal staan'. Sleen wil stoppen, heeft er genoeg van, kan ook niet meer werken. 'Over dat *blauwe woestijn*-verhaal ben ik absoluut niet tevreden. Ik zat op dat moment in een knoop.' Alleen, en dat houdt hem tegen, heeft die eeuwig geachte eenling van de negende kunst sinds 1992 een assistent. Sleen voelt zich verantwoordelijk voor **Dirk Stallaert**, één van de beste Vlaamse tekenaars. Met Stallaert erbij herleeft *Nero*, nog altijd de meest authentieke Vlaamse stripreeks, als nooit tevoren.

Sleen weet het niet meer. Er komt steun, maar uit onverwachte hoek. Uit Hasselt zowaar, waar een stripspeciaalzaak, samen met *Nero*-kenner **Yves Kerremans**, een petitie indient om *Nero* in de krant te houden. Wat volgt is een spelletje harde strippoker. Resultaat: *Nero* blijft toch in de VUM-kranten. Tot 31 december 1999. 'En de rest gaat niemand aan.' Maar je hoort Sleen wel oorverdovend zwijgen over de waardering die hij krijgt binnen zijn krantengroep. 'Ze lezen hun eigen strips niet. Ze willen jong, Vlaams talent. Zeggen ze. Maar wat plaatsen ze, nota bene in *Het Nieuwsblad*? Het Amerikaanse *Dilbert*. Niet slecht, maar volgens mij veel te *highbrow* voor zo'n volkse krant, die het moet hebben van sport en sensatie. Ik begrijp ze niet.'

Sleutel

Iedereen kent Sleen als een opgewekt man. Een regelrechte vedette, een feestneus voor wie elke gelegenheid goed is om eens samen te klinken. Vijf jaar geleden kopten de bladen nog 'Het leven is een feest, meneer', maar wanneer we nu in Groenendaal, aan de rand van zijn geliefde Zoniënwoud, stoppen voor villa Sleen, treffen we een vermoeide Sleen. Een bittere Sleen. Een openhartige Sleen. En al zal hij onophoudelijk zeggen: 'Maar dat is niet voor publicatie, Jan. Laten we het over vrolijke dingen hebben. Vraag 'ns iets over *Nero*', toch kunnen we het niet laten om Sleen vooral over Sleen te laten vertellen. Want achter die schertsende reus van Vlaamse striphumor en -kolder schuilt ook een man met verdriet, zorgen, trauma's. En al moeten we de beslotenheid daarvan respecteren, en al willen we zeker niet misplaatst peuteren in zielenroerselen, en al ontkent hij in alle toonaarden dat Nero iets van Sleen heeft: de sleutel tot *Nero* is Sleen. Weinig strips zijn zo duidelijk vergroeid met het dagelijkse leven van de geestelijke vader. En al blijft hij herhalen dat je er vooral niet te veel achter moet zoeken, dat het allemaal maar amusement is, wanneer ik zijn tekstballonnen lees, dan hoor ik Sleen praten. Zijn medewerker Dirk Stallaert zegt het zo: '*Nero*, dat zijn haast de avonturen van Marc Sleen. Tot in de kleinigheden, in de details. Wanneer hij met iets in zijn hoofd zit, dan krijgt dat vrijwel meteen een weerslag in zijn verhalen. *Nero* is misschien niet het dagboek van Sleen, maar toch bijzonder nauw verweven met zijn privé-leven.'

De natuur

'Was ik geen striptekenaar geworden, of geen artiest *tout court*, dan was ik veldbioloog geworden. Al in mijn jeugd heb ik me al heel erg geïnteresseerd voor de natuur. Plaatjes van chocolade-repen of Liebig-prentjes, ik kleefde dat allemaal op. Op de linkerpagina had ik dan de Nederlandse naam, daaronder de Latijnse naam, de Franse en desnoods de Engelse naam. Het is zo'n gekte, je kan dat verzamelwoede noemen, maar bij mij zit dat toch diep. Dat hoeft daarom niet Afrika te zijn. Maar als tekenaar ben ik gebonden aan een klein kamertje waarin ik al een halve eeuw met kunstlicht zit te tekenen en waarin ik mijn ogen 'gecreveerd' heb.'

De spotvogel

'Soms krijg ik hier bezoek. Dan zitten we

— Nee, maar ! Dat is plagiaat !!!

zoals nu in de tuin en dan kennen ze het verschil niet tussen een merel en een lijster. Dat is een gebrek aan cultuur. Ik ben amateur-ornitholoog. Twintig jaar geleden heb ik dat boek *The silent spring* gelezen en ik vrees dat die Engelse schrijfster gelijk krijgt, dat er ons inderdaad een stille lente te wachten staat. Toen ik eenenveertig jaar geleden op deze plek kwam wonen, toen zat er daar, waar nu de haag staat, een klauwier. Een zeer rare vogel. Die klauwier heb ik nooit meer gezien. 's Nachts hoorde ik nachtegalen. Al jaren niet meer gehoord. Ik hoorde in mei altijd de wielewaal. Niet meer gehoord. De spotvogel. Weg.'

'Maar wat mij ècht verontrust, zijn de mussen die mij 's morgens niet langer wakker maken. De laatste tien jaar heb ik geen mus meer gezien. Hier zitten geen mussen meer. En als ik in de lucht kijk, dan zie ik geen enkele, maar ook geen enkele, zwaluw. Waar zijn die zwaluwen naar toe? En dan schrijven mensen brieven naar mij: 'Kom hier maar eens kijken naar de mussen en de zwaluwen', maar ik wil gewoon zeggen dat ze hier niet meer zijn, in een gebied waar ze normaal altijd geweest zijn. Maar dat heeft allemaal weinig met *Nero* te maken.'

Afrika

'Verdorie, ik was toch liever veldbioloog geworden in Afrika. Waar ik toch vijfendertig safari's achter de rug heb. Wat drie jaar in de rimboe betekent, want ik ging telkens voor een maand. Ik noemde het altijd: 'Mijn saunabad voor de geest'. Nu gaat dat niet meer. Ik kan mijn vrouw niet meer alleen laten. Maar Afrika was mijn leven. Enfin, mijn tweede leven. Ik heb heel mijn leven op zaterdag en zondag gewerkt, telkens met het idee: 'Aha, maar in januari, februari, eind december, wanneer het hier om half vier donker is, wanneer het hier ijzelt en koud is en de regen tegen de vensters kruipt, dan zal ik in Afrika zitten. In de wildernis.' Dan vond ik het niet erg om in de weekends te werken. Als ik maar naar Afrika kon en de dieren kon bestuderen. Maar ik heb moeten wachten tot mijn veertigste eer ik het me kon veroorloven.'

'Natuurlijk heb ik er veel inspiratie opgedaan. Ik geloof dat Afrika in zo'n 17 *Nero*'s aan bod komt. Op 196 albums is dat misschien niet veel, maar toch, het is een deel. Maar *Nero* was nooit het uitgangspunt. Wanneer ik vertrok, nam ik nooit potlood of penseel mee. 'Ik doe niks,', zei ik, 'ik wil weg van die tekentafel, van dat opgesloten

zitten tussen cement en glas. Niet tekenen, niet gekluisterd zitten.'

Scheppen

'Dat weekendwerk was verplicht voor mij. Want ik moest niet één, maar twee maanden voorsprong nemen. De eerste vijf dagen na mijn terugkeer kon ik gewoonweg niet meer tekenen. De *schwung* was helemaal weg. Net als bij een niet getrainde sportman. Dus zorgde ik ervoor dat er een geschetst verhaal klaar lag dat ik alvast kon inkten.'

'Het scheppen is de grote moeilijkheid voor een striptekenaar. Ik heb er nu 196 gemaakt. En elke maandag opnieuw kijk ik zolang naar dat witte papier tot ik bloeddruppels op mijn voorhoofd voel en dan gaat het wel. Ik bedoel: je kunt ideeën hebben, maar je moet het toch scheppen. Je moet toch weergeven wat je denkt.'

'De mensen begrijpen dat niet. Ze denken dat je dat allemaal zomaar uit je mouw schudt. Mijn postbode vroeg me onlangs nog een tekening van hem op zijn motor. Ik zeg: 'Die motor is er teveel aan'. Hij zegt: 'Ah, maar wilt ge me dan ...' Ik zeg: 'Liever niet'. Sindsdien krijg ik mijn post een half uur later.'

'Vergeet niet dat ik het alleen heb gedaan. Heel mijn leven. Tot ik dat wonderventje, die wonderman ontmoette, Dirk Stallaert, die de gave heeft om perfect uit te voeren wat ik in 'brouillon' zet, in schets zet. En hij doet meer, hij voegt er peper en zout aan toe. Ik maak Gentse Waterzooi, met veel ingrediënten, en hij kruidt het, brengt het op smaak. Ik heb nu meer deugd van *Nero* dan vroeger. Door de inbreng van Stallaert. Ik geef hem een foto van Buckingham Palace en hij

JOGGEN, TRAINEN, TRIMMEN, OEFENEN....
ZEG, KAAS!
FIT BLIJVEN OM OP SAFARI TE KUNNEN GAAN...
HET SPIJT ME, MAAR JULLIE ZULLEN EEN TIJDJE WERKLOOS ZIJN.
LEREN VALLEN ZONDER IETS TE BREKEN.....
JE GEESTELIJKE VADER MOET OP DOKTERSBEVEL EEN PAAR WEKEN ABSOLUTE RUST NEMEN.
MAAR OP 30 NOVEMBER IS HIJ TERUG MET EEN SPETTEREND NIEUW VERHAAL.
DUVEL
BONBONS

Een striptekenaar hoort een getrainde sportman te zijn ...

MENEERKE WILDUS WEER EENS DE AHA KRANT LEZEN. EEN TIJDJE RUSTEN. LUIEREN EN NIETSDOEN. WE ZULLEN ER EEN AHA MOUW AAN PASSEN.
NERO IS ER TERUG OP 27 MAART
NAIVASHA
NAKURU
NORFOLK
NAIROBI
MASAI MARA
Marc Sleen

Vlnr, **Marc Sleen op safari; Cartoon uit *De Standaard*, 1944; Eigenlijk moet Nero elke dag in de krant.**

***Linksmidden*, Abraham Tuizentfloot werd in 1973 door de redactie van *Stripschrift* uitgeroepen tot Stripfiguur van het jaar.**

***Rechtsmidden*, Marc Sleen met zijn echtgenote Madeleine Paelinck. *Rechtsonder*, Wat zal het zijn: wereldvrede of de afwas ...**

tekent verdorie het kleinste raampje. Of hoe hij wagens tekent. Bij mij waren vier wielen al lang voldoende. Maar als ik had gewerkt zoals hij, dan waren er natuurlijk nooit zoveel *Nero*'s verschenen.'

'Ik heb zo verdomd hard gewerkt. Honderdduizenden streepjes gezet. Soms dacht ik: 'Stel dat al die lijnen die ik deze week getrokken heb, verloren zouden gaan. Ik zou ze niet kunnen hertekenen.' En toch dééd ik het elke week. Ik mag daar toch fier op zijn? Dat ik in het *Guinness Book of Records* sta. Alhoewel, het is niet omdat er iemand 27 biljartballen in zijn mond stopt, dat het een *crack* is, maar toch, ze zeggen altijd dat *Nero* zichzelf is gebleven, dat *Nero* niveau houdt. En met Stallaert er nu bij, is *Nero* zelfs verbeterd. Wel, is dat niet iets om fier op te zijn?'

Ouwe rommel

'Och, ik zeg wel eens bij wijze van grap dat het tien jaar heeft geduurd eer ik ontdekte dat ik niet kon tekenen, maar toen was het te laat. Want ik was al beroemd. Ik herinner me nog dat ik, in 1955 meen ik, in het Gents Sportpaleis moest signeren, en dat ik met mijn tekentafeltje en al door drieduizend schoolknapen van het midden van het Sportpaleis tot tegen de rand gedrumd werd. En ik moest maar signeren. Nu heb je de meest exuberante namen, maar toen was het gelukkig nog gewoon Jan en Polleke. En ik keek toch eens op en daar stond al voor de derde keer hetzelfde ventje van twaalf voor mij, met alweer een blad papier. 'Ja', zegt hij frank, 'ik verkoop die achteraan voor vijf frank.' Die jongen is ongetwijfeld zakenman geworden.'

'In feite wilde ik kunstschilder worden. **Jeroen Bosch**, **Breughel**, **Rik Wouters** ..., die impressioneerden mij. Maar **Paul De Ryck** introduceerde me in 1944, vlak na de bevrijding van België, bij de toenmalige *Standaard* (de krant. Red.) en ineens was ik politiek karikaturist. Alles heb ik daar getekend: karikaturen, kaarten van het Ardennen-offensief, illustraties voor de vrouwenpagina, en dan was ik ook nog verantwoordelijk voor de kinderbijlage die toen nog *Ons Volkske* heette. De hoofdredacteur vond dat er in mijn hoek ook een originele tekening van **Hergé** moest 'hangen'. En ik nodigde Hergé uit, die overigens toen vierduizend frank vroeg voor een plaat. Ik verdiende toen zevenduizend, dus dat was veel te veel. Maar toch, dè Hergé was er en ik vroeg hem wat hij van mijn werk vond. Hij zei: 'Ik zou er mijn handtekening niet onder zetten.' Een zware belediging, maar hij had volkomen gelijk. En nu geven ze voor die oude rommel duizenden franks.'

'Mijn leraar van Sint-Lucas vond dat maar niks, het werken voor een krant. 'Gij zijt een groot musicus die zich bezighoudt met jazz', zei die. En toch zat dat journalistieke er van jongsaf aan in. Op mijn negende maakte ik zelf een krantje van acht handgemaakte pagina's: een titel, een hoofdartikel, een laatsteberichten-rubriek, illustraties, cartoons, allemaal in Chinese inkt. En dat verkocht ik aan mijn broer voor 25 centimes. En ook aan dat mens boven ons, de conciërge. Vier nummers heb ik zo gemaakt.'

Vader

'Mijn vader ... Wil je echt dat ik over mijn vader vertel? Hij was een fantast, een heel plezante man. Iemand die de wereld afgeknotst heeft, die gereisd heeft. Maar ook een man van twaalf stielen en dertien ongelukken. Een man die op een gegeven moment

Opera

Sleen heeft in de loop der tijd veel en graag over zijn belevenissen in Afrika verteld. In het strakke werkschema vond hij vaak nog een gaatje om in een zaaltje te vertellen over de olifanten, de leeuwen en de droogte.

'Weet u trouwens dat ik nog voor de Opera heb gezongen? In Gent, twintig jaar geleden. Iedereen zat er weer eens in afwachting van Marc Sleen en z'n safaristory's. Ik was nog nooit in die zaal geweest. Nu is ze gerestaureerd, maar toen waren daar nog allemaal vergulde balkons. Prachtig hoor. Ik kom daar op de bühne met mijn cheeta aan de leiband. De eerste rij deinst al achteruit. Flauwe kul, want 't was een tam dier. En ik krijg daar een geweldig applaus. Ik zie die zaal, al die mensen en kan het niet laten. Uit volle borst zet ik een aria in. Uit La Traviata. *Ik stop onmiddellijk. Stilte in de zaal. Ik zeg: 'Excuseer me, maar nu kan ik toch tegen mijn vrienden in Afrika zeggen dat ik nog in de Opera gezongen heb.' En dat is waar, maar mijn vrouw zei toch achteraf: Ik dacht dat ge een slag van de molen had gekregen.'*

AKKOORD, AKKOORD. GE HEBT GETRACHT DE WERELDVREDE TERUG TE WINNEN. GE ZIJT NAAR MOSCOU EN WASHINGTON GEHUPPELD EN WAT HEEFT HET U OPGEBRACHT? EEN AFWAS VAN ZEVEN WEKEN!

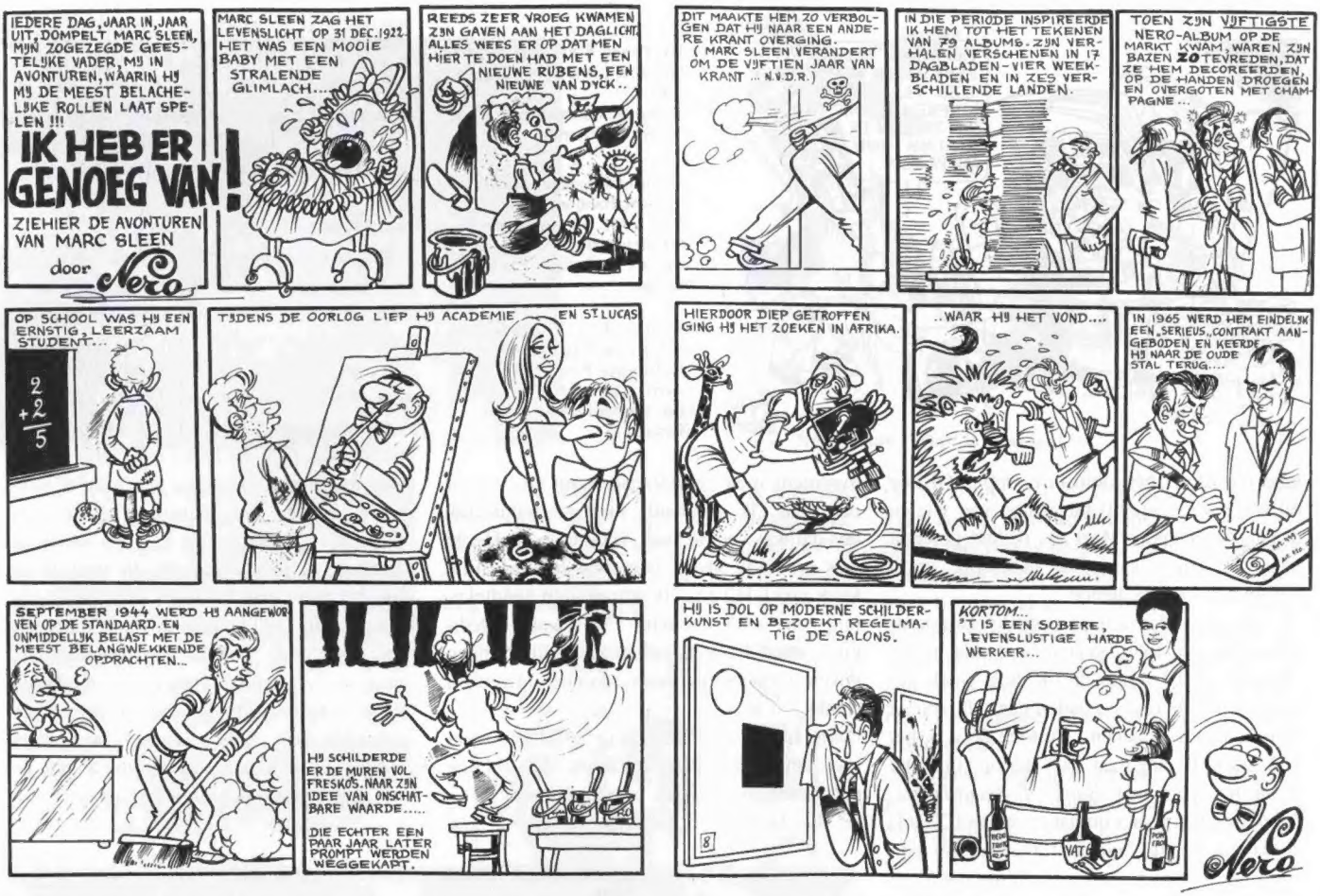
IEDERE DAG, JAAR IN, JAAR UIT, DOMPELT MARC SLEEN, MIJN ZOGEZEGDE GEESTELIJKE VADER, MIJ IN AVONTUREN, WAARIN HIJ MIJ DE MEEST BELACHELIJKE ROLLEN LAAT SPELEN !!!
IK HEB ER GENOEG VAN!
ZIEHIER DE AVONTUREN VAN MARC SLEEN
door Nero
MARC SLEEN ZAG HET LEVENSLICHT OP 31 DEC. 1922. HET WAS EEN MOOIE BABY MET EEN STRALENDE GLIMLACH....
REEDS ZEER VROEG KWAMEN ZIJN GAVEN AAN HET DAGLICHT. ALLES WEES ER OP DAT MEN HIER TE DOEN HAD MET EEN NIEUWE RUBENS, EEN NIEUWE VAN DYCK..
DIT MAAKTE HEM ZO VERBOLGEN DAT HIJ NAAR EEN ANDERE KRANT OVERGING. (MARC SLEEN VERANDERT OM DE VIJFTIEN JAAR VAN KRANT ... N.V.D.R.)
IN DIE PERIODE INSPIREERDE IK HEM TOT HET TEKENEN VAN 29 ALBUMS. ZIJN VERHALEN VERSCHENEN IN 17 DAGBLADEN - VIER WEEKBLADEN EN IN ZES VERSCHILLENDE LANDEN.
TOEN ZIJN VIJFTIGSTE NERO-ALBUM OP DE MARKT KWAM, WAREN ZIJN BAZEN ZO TEVREDEN, DAT ZE HEM DECOREERDEN, OP DE HANDEN DROEGEN EN OVERGOTEN MET CHAMPAGNE...
OP SCHOOL WAS HIJ EEN ERNSTIG, LEERZAAM STUDENT...
2 + 2 = 5
TIJDENS DE OORLOG LIEP HIJ ACADEMIE EN ST. LUCAS
HIERDOOR DIEP GETROFFEN GING HIJ HET ZOEKEN IN AFRIKA.
..WAAR HIJ HET VOND....
IN 1965 WERD HEM EINDELIJK EEN „SERIEUS„CONTRAKT AANGEBODEN EN KEERDE HIJ NAAR DE OUDE STAL TERUG....
SEPTEMBER 1944 WERD HIJ AANGEWORVEN OP DE STANDAARD EN ONMIDDELLIJK BELAST MET DE MEEST BELANGWEKKENDE OPDRACHTEN...
HIJ SCHILDERDE ER DE MUREN VOL FRESKOS. NAAR ZIJN IDEE VAN ONSCHATBARE WAARDE.....
DIE ECHTER EEN PAAR JAAR LATER PROMPT WERDEN WEGGEKAPT.
HIJ IS DOL OP MODERNE SCHILDERKUNST EN BEZOEKT REGELMATIG DE SALONS.
KORTOM... 'T IS EEN SOBERE, LEVENSLUSTIGE HARDE WERKER...
Nero

De week van Sleen

50 Jaar Nero. Iedere dag twee stroken voor de krant. Hoe houdt een mens dat vol? Enkel een strak werkschema maakte zoiets mogelijk. In een eerder interview vertelde Sleen wat zijn stramien was.

'De maandag en de dinsdag zijn mijn heilige dagen. Dan mag niemand mij storen. Mijn vrouw weet dat, mijn familie weet dat. Goeie vrienden bellen mij nooit op een maandag of een dinsdag. De maandag zit ik voor dat witte papier. En dan schep ik werkelijk. Als het er in potlood op staat is de misère voorbij. Pas dinsdagavond kan ik terug lachen. Dan is het gebeurd. Woensdag teken ik alles wat geschetst is in het net. Woensdagnamiddag teken ik de koppen. Alleen de koppen. Zo doe ik het. Anderen niet misschien, maar ik wel. Donderdag zet ik de teksten in de ballons en vul ik decors aan. En dan is alles gedaan tegen vrijdagmiddag. Hoop ik altijd, hoewel het wel eens uitloopt tot vrijdagavond.'

rijk, heel rijk was. Die in een kasteel woonde met veel torentjes. Zoals Nero er ook één gehad heeft. De enige die een wagen had in de buurt. Een Minerva. En ik herinner me dat ik als klein baasje met hem meereed. Hij wilde altijd indruk op mij maken. En dan reed hij met mij op de baan Gent-Eeklo. Zo'n baan van vroeger die rond stond van de kasseien. 'Kijk, Marcelleke, we doen negentig

per uur.' Negentig! Dat was enorm toen. En ik deed in mijn broek van de schrik.'

'Hij nodigde iedereen maar uit om te vieren. In Antwerpen. Een man die zijn geld niet kon bijhouden. En in de put raakte. En dan een weduwe naliet met vier kinderen. Vier zonen, de Vier Heemskinderen. Het is zo'n triest verhaal. Ik was zestien en het is één van de drama's van mijn leven. Samen met de dood van mijn pasgeboren zoontje en nog een paar andere dingen.'

'Ik aanbad hem. Zo'n pleziermaker, zo'n lustige mens, maar een boemelaar ... Whisky, whisky ... Moet ik dat echt vertellen? Hij is gestorven in 1939. Er waren schulden ... Weet je wat dat is?'

'Ik was zestien en ik was geweldig bokkig en kwaad op de hele wereld. Ik ben artiest geworden. Een kunstenaar is toch altijd een beetje een doemdenker. Enfin, ik toch. Het zijn duistere jaren geweest. We verhuisden van Sint-Niklaas naar Gentbrugge, van de chique buurt naar de volkswijk. Zo leer je alle soorten mensen kennen: straatjongens met een gouden hart en fijne meneren met een rot hart. Toen kwam de oorlog.'

Oorlog

'Nu nog droom ik van die oorlog. Dat ik in een grote stad loop. Blootsvoets. Alles is een doffe ellende. Ofwel ik word gefusilleerd, ofwel de Duitsers staan voor mijn deur. Ik droom nooit plezant. Ik weet dat het dwaas is, maar ik haat Duitsland.'

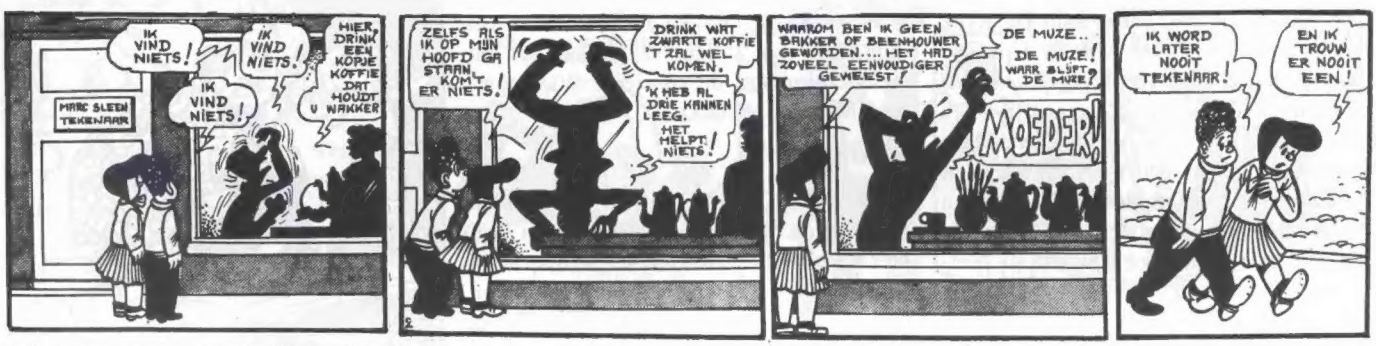
IK VIND NIETS!
IK VIND NIETS!
IK VIND NIETS!
MARC SLEEN TEKENAAR
HIER, DRINK EEN KOPJE KOFFIE DAT HOUDT U WAKKER
ZELFS ALS IK OP MIJN HOOFD GA STAAN, KOMT ER NIETS!
DRINK WAT ZWARTE KOFFIE 'T ZAL WEL KOMEN!
'K HEB AL DRIE KANNEN LEEG. HET HELPT NIETS!
WAAROM BEN IK GEEN BAKKER OF BEENHOUWER GEWORDEN... HET HAD ZOVEEL EENVOUDIGER GEWEEST!
DE MUZE..
DE MUZE! WAAR BLIFT DE MUZE!
MOEDER!
IK WORD LATER NOOIT TEKENAAR!
EN IK TROUW ER NOOIT EEN!

Iedere keer opnieuw begint het met wit papier ...

'Tijdens de oorlog lachte ik met alles. Mijn broer Roger was bij het verzet, maar ik wilde daar niets mee te maken hebben. Ik stond daar buiten. Ik studeerde op Sint-Lucas. Ik was de artiest. Maar toen de Sicherheitspolizei in 1944, even voor de bevrijding, mijn broer Roger zocht die ondergedoken zat, en thuis binnenviel om drie uur 's nachts, hebben ze de oudste, Nestor, en mij, de jongste, meegenomen als gijzelaar. We werden in een wagen geduwd en naar het Nieuwe Wandeling gebracht in Gent.'

'En wat ik daar allemaal meegemaakt heb ... Zo vernederend. Ik was rebels, kwaad. Ik heb nog een karikatuur gemaakt van mijn cipier op de deur. Met zes man zaten we in een cel. De vijf anderen zijn gefusilleerd. We wisten

via klopsignalen dat de geallieerden waren geland in Normandië en de Duitsers werden zenuwachtig. Maar ik was blijkbaar niet voorbestemd. 'Fertig machen, sie sollen nach Mutti fahren!' En ik geloofde dat nog. Ik kom in een gang en mijn broer, die tegen een muur stond met zijn handen omhoog, en die me de hele tijd niet meer gezien had, viel flauw. Omdat ik nog leefde. Ik mocht hem niet helpen. We werden getransporteerd naar Leopoldsburg, naar Beverlo, naar het concentratiekamp. We waren politieke gevangenen.'

'Ik was geen held. Verre van. Tijdens het transport naar Leopoldsburg zat ik achteraan in de laadbak van een vrachtwagen, tussen een Duitser en een compleet ingepakte weerstander, bijna een mummie. Die duwde alsmaar tegen mijn schouder om te zeggen: 'Wip die Duitser eruit'. Maar dat was zo hopeloos. Er zat nog een andere Duitser en vooraan zaten er ook nog. Ik heb dus niet de held uitgehangen. Ik was liever blode Jan.'

'Ook bij de bevrijding van het kamp, ook dan weer. Om Beverlo is hard gevochten. Drie keer is het van kamp veranderd. Zeventien gevangenen zijn er nog gefusilleerd.'

'Ik was zo razend op die Duitsers dat ik tegen de Engelsen zei dat ik ook wilde vech-

Samen één hoofdpersoon: Nero en zoon.

***Links*, Marc Sleen heeft veelvuldig beweerd op 31 december geboren te zijn. Hierdoor kon hij de grap vertellen dat als hij één dag later geboren was, hij één jaar jonger zou zijn.**

***Rechts*, Nero vraagt zich af of het nog de moeite waard is.**

IK HEB ER GENOEG VAN ! IN HET VORIGE VERHAAL WERD IK MET BOMMEN BEKOGELD, UIT VLIEGTUIGEN EN IN AFGRONDEN GEDUWD, DE LUCHT INGEBLAZEN, BELAAGD, VERGUISD EN VERGIFTIGD. IK GA IN STAKING.
DE AARDAPPELEN, HET BROOD, DE TELEVISIETAKS EN DE POSTZEGELS SLAAN OP. DE LEVENSDUURTE STIJGT EN IK MOET DAGELIJKS MIJN LEVEN RISKEREN TOT JOLJT VAN DE LIEVE LEZERTJES! DAG JAN! MIJ NIET GEZIEN.
VROEGER, IN VORIGE VERHALEN – MAAR DAT IS OOK HEEL LANG GELEDEN – GEBEURDE HET WEL EENS DAT IK GELD VERDIENDE, SCHATTEN VOND OF BULKEND RIJK WERD..... MAAR NU !.... NEE, AFGELOPEN, IK SPEEL NIET MEER MEE!

ten. Ze gaven mij een stengun. We waren met vieren en we hadden een Duitser in het vizier. Een jongen van 17 of 18 jaar, die zo wit zag. Hij had geen wapen in de hand, en hij beefde als een riet. Ik kon hem gemakkelijk neerschieten, maar ik ... Ik kon dat niet. Ik begrijp het nog altijd niet. Ik was zo kwaad, en toch kon ik dat niet. Beesten waren het geweest. Mijn tanden hebben ze uit mijn mond geklopt. Maar op het moment van de waarheid kon ik niet schieten. Bekijk dat nu niet als een ingeving van grote menselijkheid. Menselijkheid was toen niet aan de orde. Ik was gewoon zwak ...'

'Maar ik zou over *Nero* willen spreken, niet over die gruwel ... Misschien is het wel goed dat men weet dat er in mijn leven ook veel miserie is geweest, en dat ik ondanks alles toch iemand geworden ben, en dat men *Nero* toch nog altijd apprecieert.'

Vader en zoon

'Wat er tussen de plaatjes bij *Nero* staat, dàt zijn mijn persoonlijke binnenpretjes, mijn persoonlijke ideeën. Sommigen zeggen dat ik een spotvogel ben, dat ik de mensen uitlach, maar ik doe het nooit met slechte bedoelingen. Ik val niemand aan, behalve misschien mensen die geen gevoel voor humor hebben. Dè stelregel is toch dat ik een dagbladstrip maak. En dat is een verhaal in twee stroken waarbij het laatste prentje de spanning

opdrijft zodat de lezer uitkijkt naar de krant van morgen.'

'Nero is een gewone man, een volkse man. Die een beetje is opgeklommen op de sociale ladder, een burger. Iemand die het over zich heen laat gaan, maar zich toch afzet tegen alles wat er volgens hem verkeerd gaat in de maatschappij. Een zeer rechtvaardig man, maar wel dom. Nero is op zichzelf geen hoofdfiguur. 'Nero en zijn zoon', dat is de hoofdfiguur. Een kleine jongen, geen dwerg, maar een heel jong kind dat super-intelligent is en dat zijn vader, als het moet, op een deftige manier op zijn plaats zet. Via Adhemar kan ik ook al eens weetjes overbrengen naar de jeugd, kan ik af en toe didactisch zijn.'

'Hoewel ik me soms afvraag of ik nog wel doordring bij de jonge mensen. Ik was onlangs bij een vriend en ik had een *Nero* bij me voor zijn zoon. Een jongen van veertien. Hij ligt op de vloer en hij leest, en hij kijkt weer tv, en hij leest weer wat, en hij kijkt weer tv. Ik hou dat allemaal een beetje in de gaten, en als hij even later dat boekje dichtklapt, vraag ik: 'En? Was 't goed?'. 'Ja', zegt die jongen, en hij kijkt verder tv. En dan ben je uitgepraat. Hoe kan dat nu? Wat heeft die jongen nu opgestoken van een album waar ik drie maanden aan gewerkt heb? En dat hij in tien minuten uit heeft?'

'De mens is, denk ik, veranderd. Ik zie me nog gejaagd over de markt lopen, om dat groene prentenboekje te kopen. Pink heette het. En daarna was het *Loetje en Loutje*. De Vlaamse versie van *Zig et Puce* van **Alain Saint-Ogan**. Mijn *Stropke en Flopke* is daar nog op gebaseerd.'

Tijd

'Wanneer ik zo het nieuws volg, vraag ik me

Lees verder op pagina 12.

Nero **herleeft sinds 1992, dat is zonneklaar. Een Vlaamse dagbladstrip, vijftig jaar oud, en, meer dan ooit, op eenzame hoogte. Een frisse grafiek met zin voor grappige details, uitgewerkte decors, nog altijd die heerlijk aparte personages, prettige dialogen en lekkere holderdebolderverhalen met steevast een knipoog naar de wilde actualiteit. Wie doet beter?**

DIRK STALLAERT

de opvolger

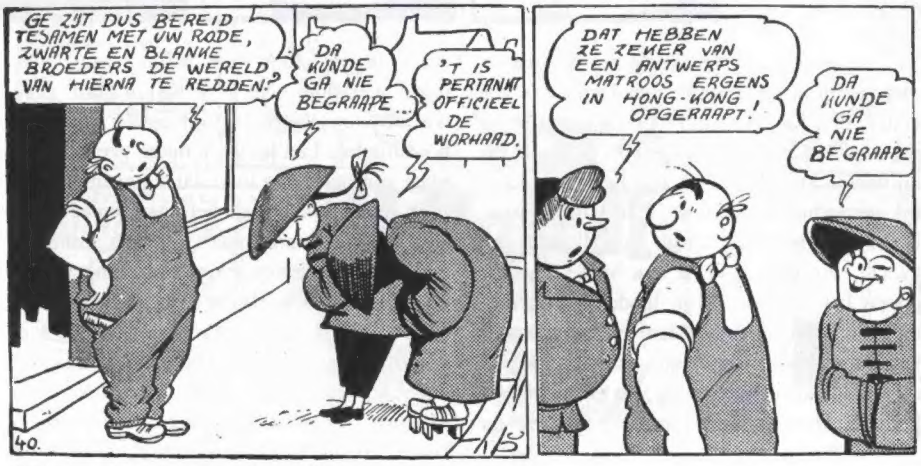
GE ZIJT DUS BEREID TESAMEN MET UW RODE, ZWARTE EN BLANKE BROEDERS DE WEREELD VAN HIERNA TE REDDEN?
DA KUNDE GA NIE BEGRAAPE...
'T IS PERTANNT OFFICIEEL DE WORHAAD.
DAT HEBBEN ZE ZEKER VAN EEN ANTWERPS MATROOS ERGENS IN HONG-KONG OPGERAAPT!
DA KUNDE GA NIE BEGRAAPE

Stallaerts favoriet, *De ark van Nero*.

Die nieuwe bloei heeft veel te maken met **Dirk Stallaert**, **Marc Sleen**s vaste medewerker sinds 1993, sinds *Barbarijse vijgen*. Stallaert zegt dat het logisch is dat er sinds 1947 voor hem wel eens een minder goede episode zit, maar nuanceert toch de stelling als zouden de latere *Nero*-verhalen – die van de jaren zeventig en tachtig – minder goed zijn. 'Ik vind dat niet juist. *Prinses Lovely* en *De oliespuiter* zijn bij voorbeeld schitterende, bijzonder goed getekende albums. Mijn persoonlijke favorieten zijn dan wel oudedoosverhalen als *De hoed van Geeraard de Duivel* of *De ark van Nero*, heel geestige en epische dingen, maar dat heeft toch vooral te maken met het feit dat ik die gelezen heb toen ik klein was, en dat ik me nog precies kan herinneren wat ik die dag deed. Maar dat zijn redenen die allemaal niet veel te maken hebben met het al dan niet aanwezige vakmanschap van Marc Sleen.'

door
JAN BEX

De queeste

Sleen zoekt, al in het begin van de jaren tachtig, en steeds nadrukkelijker, naar een medewerker. Maar lukken doet het niet. Ofwel ze kunnen werk, ritme of baas niet aan, ofwel ze kiezen voor een eigen carrière (onder meer **Jean-Pol** en **Jan Bosschaert**). **Patrick Lefèvre** en **Yves Kerremans** onthullen in hun uitstekende *Vijftig jaar Nero. Kroniek van een dagbladverschijnsel* dat ook **Francis Bertrand**, ooit nog tekenaar van *Bram Jager*, in 1988 een half jaar proef draait met decors en figuranten. Het zou bij dat halve jaar blijven.

Nerozebeke

Dan komt het West-Vlaamse Oostrozebeke op de proppen. Plaatselijke burgemeester èn fan **Lieven Demedts** (auteur van *De politieke memoires van Nero*, net verschenen bij Standaard Uitgeverij) organiseert er in 1992 Nero-festival 'Nerozebeke'. Hoe Sleen daar na een grondig mislukte opvolgerswedstrijd, toch Dirk Stallaert kan strikken voor het

WAT KRIJGT DIE DUIVELSE RAKET NU?!
BEPAALDE ONDERDELEN HEB IK DOOR STALLAERT-PRODUCTIONS IN ONDERAANNEMING LATEN MAKEN, DAT ZAL DE REDEN WEL ZIJN.
ALS JE 'T ZELF NIET DOET!

tekenwerk, een Stallaert die voor Nero zijn nochtans veelbelovende strip *Nino* in de steek liet, is een verhaal apart. Sleen, in zak en as omdat hij nog steeds geen mogelijke opvolger heeft, vindt zomaar, vlak na Oostrozebeke, een postpakket in zijn bus. Een inzending van ene Dirk Stallaert, die te laat was voor de wedstrijd, en die dan maar de hele zwik, een begin van een *Nero*-verhaal, naar de meester zelf stuurt. Sleen gelooft zijn ogen niet: dit is zijn lang verhoopte medewerker, dit is de lang gezochte kwaliteit.
Eind 1992 doet hij er nog geheimzinnig over: 'Ja, ik heb nu iemand gevonden waarvan ik denk dat hij het zal kunnen. Eindelijk, zal ik maar zeggen, na al jaren alles alleen gedaan te hebben. 't Is een jongen die geen ambitie heeft voor scenario's. Dat heeft hij me gezegd. Maar tekenen kan hij, dat heeft hij trouwens al bewezen met enkele andere albums. Het enige waar ik nog aan twijfel is of hij het dagbladritme van *Nero* wel aan zal kunnen. Of hij tegen de deadline kan werken.'

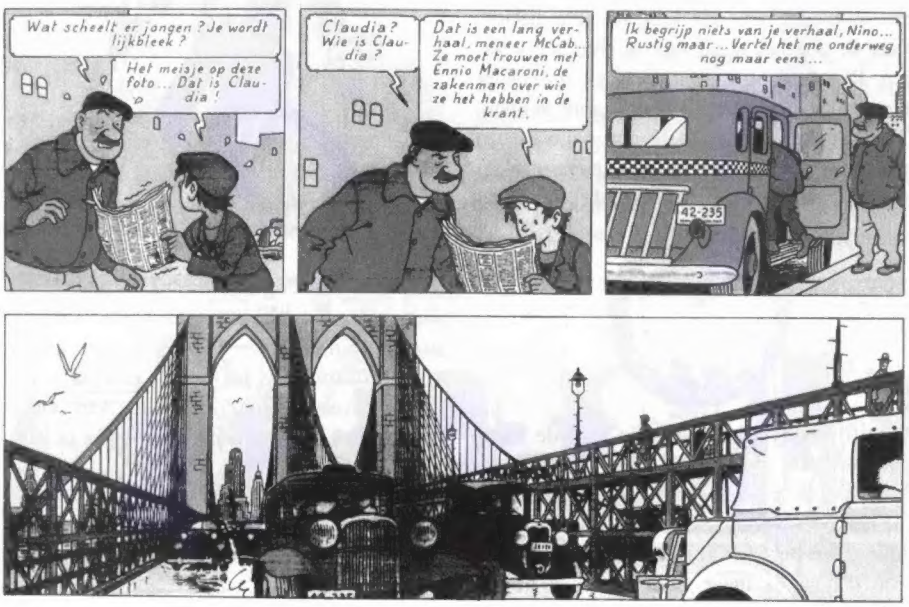
Wat scheelt er jongen? Je wordt lijkbleek?
Het meisje op deze foto... Dat is Claudia!
Claudia? Wie is Claudia?
Dat is een lang verhaal, meneer McCab. Ze moet trouwen met Ennio Macaroni, de zakenman over wie ze het hebben in de krant.
Ik begrijp niets van je verhaal, Nino... Rustig maar... Vertel het me onderweg nog maar eens...
42-235

***Nino* moest wijken voor *Nero*.**

'Het zou een grote hulp zijn. Hij de tekeningen, ik de verhalen ... Maar het is nog wat vroeg. De jongen zit volop in zijn vuurproef. Dit verhaal is nog een wisselwerking, de ene week doe ik alles zelf en de andere week schets ik de grote lijnen en vult hij aan, de decors en zo. Eind '93 kan ik meer zeggen. In elk geval heb ik geen zin om zoals **Hergé** te zeggen: na mij is er niets meer. Ik kan Nero toch niet zomaar domweg in een ravijn doen storten. Hij is trouwens onsterfelijk. Adhemar heeft daar nog voor gezorgd.'

Homeros

Stallaert is een gedroomde medewerker voor Sleen, de perfecte schaduw die zichzelf ziet als 'technisch uitvoerder'. Stallaert is de eerste om toe te geven dat hij tweede viool speelt, dat hij nooit *Nero* zelf zal kunnen dragen. 'Ik ben tevreden met die rol. Even heb ik met *Nino* geproefd van enige bekendheid en voor mij is dat genoeg. Ik ben eens mogen gaan signeren in Parijs, ik weet nu wat dat is.'

'Het echte creatieve werk komt van de baas. Ik ben niet de man die het concept zal bedenken, al doe ik wel iets meer dan zomaar iemands ideeën klakkeloos uitwerken. Ik ken wel een aantal aspecten van het scenarioschrijven. Als het moet kan ik wel een scène schrijven of kan ik wel een dialoog verzinnen. Maar wat ik absoluut niet kan, is het bedenken van een plot. Alles is toch al ongeveer tweeduizend miljard keer verteld. Iemand heeft ooit eens geschreven dat er sinds de *Ilias* dertig basisplots zijn bijgekomen. Een echte scenarist, een echte verhalenverteller zet zich over zo'n wetenschap heen, maar ik knap op zoiets af. Neen, dat heeft niets met perfectionisme van mij te maken, dat is gewoon onkunde.'

Toekomst

'Voor de krantenstrip als genre zie ik het niet meer zo goed zitten. Elke evolutie komt toch uit Amerika en daar bestaan de echte krantenstrips al jaren niet meer. Volgens mij zet die tendens zich nu ook bij ons door. Wie volgt nog een strip in de krant?'

'Mijn toekomst met *Nero* heb ik niet zelf in handen. Wat er later met *Nero* zal gebeuren, hangt niet van mij af. Ik plan daar niet te veel rond, we zullen wel zien. Voor morgen heb ik alvast nog voldoende werk op de plank. En voor overmorgen ook.'

'Dat Standaard Uitgeverij de oude *Nero*'s, die indertijd in *Het Volk* verschenen, heeft overgenomen, weet ik. Maar dat is dan ook alles. Ik heb daar met Sleen nog niet over gesproken. Twee jaar geleden heb ik wel eens tegen Marc gezegd dat ik de oude *Nero*'s graag zou hertekenen, maar dat zag Standaard Uitgeverij toen niet zitten. Weet je, ik dring me niet op. Als ze me nodig hebben, zullen ze het me wel vragen. Als Marc met mij over *Nero* na hem wil praten, dan mag hij dat. Maar ik begin daar niet over, ik vind het moeilijk om daarover te spreken. Ik hoop dat Marc nog heel lang mag leven. Toen die affaire met de VUM bezig was, merkte ik aan Marc dat hij er mee zat, dat hij zin had om ermee te kappen. Ik denk dat ik in die periode een soort blok aan zijn been moet geweest zijn. Dat hij zich als werkgever verantwoordelijk voelde voor mij, zal zeker meegespeeld hebben in zijn beslissing om uiteindelijk door te gaan met *Nero*.'

Dirk en Marc

'Marc is geen moeilijke baas, al zou hij natuurlijk makkelijker kunnen zijn. Het liefst heb ik zijn schetsen nog als ze wat minder uitgewerkt zijn. Of omgekeerd gezegd: als er een figuur opstaat die vrij gedetailleerd getekend is, dan heb ik daar problemen mee. Ik vind dan altijd dat zijn oorspronkelijke schets beter is dan mijn afgewerkte tekening. Ik vind het makkelijker als ik zelf de houding en de basisuitdrukking mag bedenken.'

'We hebben zeker geen meester-leerlingrelatie. Dat zit er natuurlijk wel in, maar ik voel het niet zo aan. De sfeer is echt wel hartelijk.'

'We hebben een heel strakke samenwerking. Moet ook wel met een dagbladstrip. Elke zaterdagvoormiddag komen we samen. Zo'n treffen heeft altijd hetzelfde, vaste patroon. Voor ik hier uit Erembodegem vertrek, bel ik hem nog eens om te vragen of ik nog iets

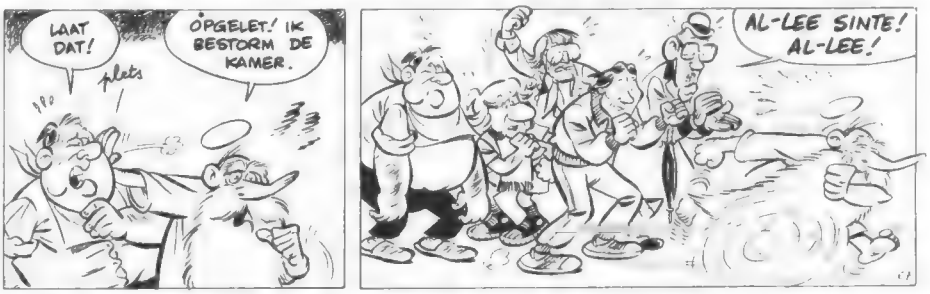

***Linksmidden,* Verwijzing in *Nero* naar de samenwerking met Dirk Stallaert.**

***Boven, De Strangers, Het daverend paradijs,* van Dirk Stallaert en Patrick Vermeir.**

***Eronder, Kitty, Het plan Carton,* van Dirk Stallaert en Patrick Vermeir.**

***Rechts,* De champetter in *Nero* draagt steeds meer zinnige dingen mee aan zijn riem.**

VAN ZWAM? WAAR ZIT JE TOCH, MAKKER? IK BEN ALLANG ACHTER DE IDENTITEIT VAN DE DADERS, DANKZIJ INTERPELLATIE VAN ONZE GEESTELIJKE VADER, MARC SLEEN!
REP JE NAAR DE ZANDSTRAAT, NAAR HET HUIS WAAR IK GEBOREN BEN, WEET JE WEL. DIE OMWEG LANGS ADHEMARS LABO WAS VOLSTREKT OVERBODIG!

Hommage aan Marc Sleen door Dirk Stallaert in *Teek* 54, november 1997.

Oud werk van Stallaert.

moet doen. Een retouche of zo. En, belangrijk, ik vertel hem wat ik klaar heb. Meestal zijn dat dan twaalf stroken. Vier afleveringen voor de krant.'

'Om klokslag tien uur zorg ik dat ik voor zijn deur sta. We beginnen meteen met het werk. Hij bezorgt me zijn knipsels, zijn documentatie. Foto's van gebouwen, auto's, personages ... Ik geef hem mijn stroken, die hij vrijwel meteen nakijkt, en, ook belangrijk, ik bezorg hem mijn kostennota, mijn factuur. Elke week opnieuw.'

'Dan beginnen we aan het nieuwe werk. Hij geeft me de aangeschetste platen en de tekstvellen. De tekst schrijft hij apart van de tekening. In doorlopende vorm. Terwijl hij die nog eens hardop doorneemt, volg ik op de schets wie wat zegt en wat er precies gebeurt. En daarna drinken we steevast een kopje koffie. Rond halftwaalf ben ik meestal weer weg.'

Nero en Sleen

'*Nero*, dat is bijna 'de avonturen van Marc Sleen'. Ik merk dat nu veel meer dan vroeger. Wanneer Marc met iets in zijn hoofd zit, dan heeft dat vrijwel meteen een weerslag in zijn verhalen. Soms is er een tekstfragment en dan hoor ik gewoon Marc praten. Als hij iets echt kwijt wil, dan legt hij dat wel in de mond van één van zijn personages. Ik vertel toch niets nieuws met te zeggen dat Sleen de optelsom van zijn personages is.'

'Maar het zijn zeker niet altijd de grote levensvragen, het kunnen ook kleinigheidjes zijn. Zo zie je overal GSM's opduiken in zijn laatste verhalen. Onlangs vertelde hij me dat hij ook zo'n mobiele zaktelefoon had besteld. Dat *Nero* een dagboek is van Sleen is wellicht overdreven, maar zijn privé-leven is er toch op één of andere manier nauw mee verbonden. Alleen weet ik niet of hij dat bewust of onbewust doet. Maar bij een kunstenaar zal dat wel automatisch zo zijn, dat ze zichzelf in hun werk leggen. En Sleen beschouw ik als een kunstenaar. Hoewel ik het stripverhaal niet echt een kunst vind, eerder een bepaalde grafische vorm. Een kunstachtig iets, waarvan een klein percentage echt kunst is. Maar Sleen hoort wel daarbij.'

IK HEF HET GLAS OP MIJN VRIEND, DE ZONNEGOD SINGBONGA, DIE ONS WARMTE EN GENEGENHEID BRACHT.
HIER! WAFELS MET SLAGROOM EN VEEL GENEGENHEID.
EN GING JE TOEN MET JE FRIETKOT OP JE HAND ZO NAAR ERPS-KWERPS?
SANTEE OP LE SING ET LE BONG!
MIJN PAPA WAS GESMOLTEN.
IK GELOOF NIET IN SING-AHA-BONGAHA.
PETOETJE! ER ZIT NOG EEN WITTE HAAN ONDER TAFEL!
HAD IK MOGEN MEESPELEN, DAN HAD IK HEM AAN MIJN AHA, SABEL GEREGEN.
Einde
VIN AUBIN

Het einde van een *Nero*-verhaal wil iedereen wel meebeleven.

VERVOLG MARC SLEEN

soms af: 'Is het nog levenswaardig? Is het nog allemaal de moeite?' Ik vind deze tijd helemaal geen aangename tijd. Ieder zijn werk. Ieder zijn autootje. Ieder zijn huisje. Misschien word ik oud. Als ik zie dat er zestigduizend jongeren naar zo'n **Michael Jackson** gaan kijken, vraag ik me af hoe het komt dat diezelfde jongeren zich niet druk hebben gemaakt dat er een half miljoen mensen in Rwanda met kapmessen zijn afgeslacht. Of dat er nu weer honderdtwintig Algerijnen zomaar brutaal zijn vermoord. Die onverschilligheid. En nu de dood van **Prinses Diana**, die aandacht is toch helemaal buiten alle proportie. Ik kom terug bij mijn zwaluwen van daarstraks, de mens is toch verbonden met de natuur.'

'Ik wil niet terug naar de Middeleeuwen, want in de Middeleeuwen zijn er ongetwijfeld nog grotere wreedheden gebeurd, maar dan wel kleinschaliger. De mens is altijd een wreed dier geweest. Een dier doodt nooit om te doden, maar om te leven. Bij de mens moet er iets verkeerd gegaan zijn.'

'Ik slaap slecht. Ook met de zorgen voor mijn vrouw. En als ik dan om drie, vier uur wakker word, dan wil ik meteen opstaan. Van iedere minuut wil ik profiteren. Want die minuut komt niet meer terug. Als je naar de vijfenzeventig gaat, dan weet je dat je niet zo veel jaren meer te leven hebt. Twee? Drie? Vijf? Ik zou nog graag 2000 halen en dan zien we wel.'

'Als je jong bent, verlang je altijd naar de toekomst. 'Laat het vlug voorbij zijn ... Laten we een paar jaar overslaan ...' Nu hang ik vast aan de tijd. Ik hoop altijd dat hij stopt. Waar zijn we nu? Herfst? Het jaar is weer voorbij. De zon zal niet meer schijnen, en dan zitten we weer in de kilte en de kou. En ik heb nog zoveel te doen. Ik wil nog veel goeie verhalen maken, ik zou nog willen schilderen, ik moet mijn fotoverzameling nog klasseren, ik zou misschien nog een boek willen schrijven over Afrika. De levensdrift is er nog, maar de tijd ontbreekt me. Ik kijk nu elke dag naar de doodsberichten in de krant en dan vergelijk ik me, niet met de vrouwen, die leven toch langer, maar wel met de mannen: 'Oh, die is ouder. Ai, die is jonger. Oh, die is van 1917, dan heb ik nog een tijdje.'

'Vroeger vertelde ik wel eens op de Bühne: '**Anton Van Dijck** is gestorven. En **Rubens** is gestorven. En **Rembrandt** is dood. En ik voel me toch ook niet zo goed.' Maar zoiets zeg ik nu niet meer. Die fratsen zijn voorbij.' (*lacht*)

Bits & Pieces

Fout

De stripwereld kent vele stripbaasjes. Sommige baasjes zijn wel heel erg baasje. Je hebt leuke baasjes. Je hebt foute baasjes. Je hebt goede baasjes. Je hebt chagrijnige baasjes. Goh, wat word ik gek van al die baasjes. Zeker die baasjes die vroeger helemaal geen baasje waren.

Neem nou zo'n Bart de Graaff. Dat kleine ex-Veronica-opdondertje. Da's toch echt een klein baasje. Laat dat ventje nu ook al een look-alike stripfiguur hebben. Als een soort Sjef van Oekel die teveel op Dolf Brouwers lijkt. Zo is er een Bart die ontzettend op Kuifje lijkt. Als baasje tel je niet meer mee als er niet een stripfiguur van je is gemaakt. Dus hebben ze Bart in potloodlijntjes gegoten. Een ghost-tekenaar maakt het stripje. En Bart keurt het goed of af. En dat bedoel ik nu. Dan ben je een fout baasje. Baasje moet zich niet bemoeien met de creativiteit van anderen. Baasje staat model en de rest moet hij overlaten. Of er anders niet aan beginnen.

Zo zou het baasje van Het Stripschap niet meer aan prijsuitreikingen moeten beginnen. Het door zijn discipelen in geschriften als 'Grote Baas' aangeduide baasje maakt namelijk elk jaar dezelfde grapjes. Omdat ook het publiek elk jaar hetzelfde is, begint dat op te vallen. Dus zitten hele volksstammen met plaatsvervangende schaamte te luisteren. En baasje raffelt de prijsuitreiking af alsof er een kassabon met wisselgeld moet worden overhandigd aan een gehaaste klant.

Nietsvermoedend wandelde ik de zondagse stripdag binnen toen juist 'de weduwe Frankfurther' op het toneel werd ontboden. Alsof er een zware shag werd gerold. Ze mocht de P. Hans Frankfurtherprijs gaan overhandigen. Mevrouw Frankfurther kweet zich fantastisch van haar zware taak met een ingetogen verhaal. Vervolgens riep baasje de prijswinnaars op het toneel. Bloemen en oorkondes werden omgehangen. Gekust. Gefotografeerd. Gefêteerd. Schuchter vroeg ik aan een omstander wie nou toch die lui waren. Niemand kon het mij vertellen. Dat waren dus duidelijk nog geen baasjes. En waarvoor ze die prijs kregen werd helemaal niet gemeld. Iemand in mijn directe omgeving meldde mij dat het iets met Asterix en ook de Waarheid te maken had. Maar toen waren die lui al van het podium verdwenen.

Inmiddels was de videorecorder al op hol geslagen en zagen we plaatjes van allerlei potentiële prijswinnaars voorbij vliegen. Terwijl baasje nog maar net was begonnen aan de tekst van plaatje één, verscheen achter zijn rug al plaatje nummer drie. Bijna gebeurde het dat de prijswinnaar al op het beeldscherm las dat hij gewonnen had, terwijl de nominatie nog niet was uitgesproken. Gelukkig slaagde het videobaasje er juist op tijd in een enorme schroevendraaier in de recorder te plempen, zodat het ding gierend tot stilstand kwam. Opgelucht haalde de jury adem. Bijna ging al hun geheime werk de mist in.

Maar acuut spoot de adrenaline weer door de aderen toen een aankondigingsbaasje meldde dat 'De stem der dieren' iets dreigde te winnen. Ook het baasje van de persberichten meldde deze titel. Terwijl Johan de Moor, het echte stripbaasje, toch echt het album de titel 'Het stemgedrag der dieren' had meegegeven.

Gruwel, wat maken al die baasjes een knullige fouten. Gauw vluchtte ik naar de boekenbeurs, weg van deze ellende. 'Attentie, attentie', riep aldaar een omroepbaasje, 'zo dadelijk wordt in de Congreszaal de Trentenaire uitgereikt aan The King Kong'. Pardon? Maar bij de herhaling gebeurde hetzelfde. 'The King Kong'. Alsof er een aap uit de mouw kwam. Microfoonbaasje af als een gieter. Gillend dook ik een stand binnen. Oude vrienden opzoeken. Blijken dat opeens ook stripbaasjes geworden. De hoogste creativiteit blijkt tegenwoordig het aanslaan van toetsen op een kassa. Een kassa die meestal pontificaal midden in de stand met dure prullaria is opgesteld. Stond er vroeger een spijkerbroek naast een geldkistje. Nu staat er een gladde stropdas naast een turbo-kassaterminal die feilloos de opgedreven prijzen bijhoudt. 'Ich bin ein Bediener' klinkt het op dat soort stands. Elke materiekennis is hen vreemd. Baasjes. Allemaal baasjes.

Waar is de spontane liefhebber nog? Op de ruilbeurs? Allemaal vechtersbaasjes voor een plekje. 'Plekje, plekje, plekje', roepend, loopt het kwijl al voor acht uur 's ochtends uit de bek. Baas boven baas.

Maar het meest echte baasje, de enige met recht op die titel, is de heer Matla uit Den Haag. Al jaren in dezelfde look, in echt baaskostuum van witte of zwarte makelij, vertoeft deze stripbaas in zijn stand en heiligdom. En alleen echte baasjes durven het. Die bluffen zich door het leven. Daar straalt de belangrijkheid al af nog voor ze een woord hebben gesproken. Hier op deze stand is zwijgen al genoeg.

Een eenvoudig bordje duidt het aan. Hier, en alleen hier zetelt een echte stripbaas. Want aan deze marktkraam hangt het illustere bord: 'HIER KUNT U PINNEN'.

Geweldig! Een echte uiting van een echte baas. Niks grapjes, gewoon bloedige ernst. Je verkoopt gruwelijk dure albums en je zegt gewoon: hier kunt u pinnen! Dan valt het niet zo op in je portemonnee. Ik lag echt in een deuk.

Hans is de echte stripbaas 1997. De rest moet iets anders bedenken. Die zijn gewoon fout.

Ben Bits

AGENDA

t/m 29 november

Expositie 'The Dave McKean Touring Exhibition', Gallery Comic Art & Warehouse, Sint Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+32)(0)3-2342347.

t/m 30 november

Verkoopexpositie 'Illustratie '97' van de Nederlandse vereniging van illustratoren, Expositieruimte De Zaaijer, Keizersgracht 22, Amsterdam.

t/m 7 december

Expositie 'Sinterklaas Kartoentje' met werk van onder anderen Peter van Straaten, Jaap Vegter en Jan Kruis, Museum van de Twintigste Eeuw, Bierkade 4 en 4a, Hoorn, info: (+31)(0)229-214001.

t/m 10 januari 1998

Overzichtstentoonstelling Peter van Straaten, Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: (+31)(0)164-242930.

t/m 18 januari 1998

Expositie 'Scuola Romana dei Fumetti', de Romeinse stripschool, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 31 januari 1998

Expositie 'Nero, kroniek van een dagbladverschijnsel', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 3 augustus 1998

Expositie 'Naar Tibet met Kuifje', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31)(0)71-5168800).

6 en 7 december

Speelgoed- en stripboekenbeurs, Darling Market, Volmerlaan 12, Rijswijk, info: (+31)(0)20-6221195.

7 december

Grote stripbeurs en tweedehands boeken- en papierbeurs, Zaal Forum Kerkstraat, Blankenberge, info: (+32)(0)50-426450.

13 en 14 december

Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-428829.

21 december

60e Algemene Ledenvergadering Het Stripschap (inclusief ruilbeurs), Universitair Sportcentrum, De Boelelaan 46, Amsterdam, info: (+31)(0)26-3337029.

11 januari 1998

4e Strip-, platen- en cd-beurs, Alpheusdal, Filip Williotstraat 22, Berchem (Antwerpen), België, info: (+32)(0)3-2362540.

22 t/m 25 januari 1998

25e Festival International de la Bande Dessinée, Angoulême, Frankrijk, info: (+33) 0545978650.

8 maart 1998

13e Leidse Stripdag, Openbare Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31)(0)71-5414097.

5, 6, en 7 juni 1998

Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: (+31)(0)23-5402020.

16 mei 1998

6e Grote Stripbeurs, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31)(0)40-25210091246658 8.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Slechts één genre is en blijft altijd aanwezig in Hollywood: tekenfilm. Het verschijnsel is ondertussen wel meer dan een medium, het is een complete door marketingmensen geleide industrie geworden. De grote motor is The Walt Disney Company die de laatste jaren weer vele successen boekt. Om aan de grote vraag naar tekenfilms te voldoen, opereert Disney ook buiten de Verenigde Staten. Zo is ondermeer een tekenfilmstudio in Parijs geopend. Daar helpt men momenteel mee aan de film *Tarzan*, die in 1999 op het witte doek te zien zal zijn.

FOTOS © DISNEY ENTERPRISES INC

De klokkenlu

door

REIN VAN WILLIGEN

Na het overlijden van oprichter **Walt Disney** in 1966 komt de klad in de tekenfilmafdeling van Disney. Pas in 1988 vindt het concern met de gecombineerde speel-/tekenfilm *Who framed Roger Rabbit*, een samenwerking tussen Disney en **Steven Spielberg**, zijn zelfvertrouwen terug. Het belooft net als in de eerste 'gouden eeuw' van de tekenfilm – 1937-1942 – ieder jaar een avondvullende klassieker uit te brengen. Veel geloof wordt er aan deze kreet niet gehecht, tot in 1989 *The Little Mermaid* over het witte doek dendert. Met de zinderende muziek van **Alan Menken** is Disney terug in tekenfilmland. De 'Second Golden Age of Animation' is gestart. Films als *Beauty and the Beast* (1991), *Aladdin* (1992) en *The Lion King* (1993) doen Toontown op haar grondvesten schudden. Het geld stroomt met bakken bij Disney binnen. *The Lion King* brengt in de Verenigde Staten aan de kassa 750 miljoen dollar op. De merchandise en de videoverkoop zorgen voor veelvouden van het kassarecord.

Rond de tekenfilms verschijnt meer dan ooit een complete merchandising-industrie. Disney-tekenfilms worden vertaald in musicals, optochten in de themaparken en krijgen zelfs, tegen Walt Disney's persoonlijke principes in, getekende vervolgen. Om aan die niet te stuiten vraag naar tekenfilms te voldoen is Disney genoodzaakt zijn bestaande, naar Glendale verbannen studio terug te halen naar het oorspronkelijke studioterrein in Burbank (onder de rook van Los Angeles) en drastisch uit te breiden.

Videopremière

In Walt Disney World, Florida, opent Disney een nieuwe tekenfilmafdeling. Het wordt heel slim als attractie, onderdeel van het grootste themapark ter wereld. Videopremières, waaronder *The Return of Jafar* (1994), en televisieseries als *The Rescue Rangers* worden grotendeels buiten de bestaande Amerikaanse Disney-studio's gemaakt. Voor het nieuwe fenomeen videopremières gaat Disney ondermeer naar Australië, voor de genoemde tekenfilmserie naar Japan.

Ook in Europa zoekt Disney naarstig naar talent en studioruimte. De Amerikaanse tekenfilmreus vindt deze in 1989 in een twee jaar eerder door de broers **Paul en Gaétan Brizzi** in Montreuil, Parijs, opgerichte studio. In eerste instantie wordt onder de naam Walt Disney Television Animation France gewerkt aan tekenfilmseries, videopremières en de bioscooptekenfilms *Ducktales the Movie*, *Treasure of the Lost Lamp* (1990) en *A Goofy Movie* (1995). Opvallender is de nieuwe in Frankrijk gemaakte Mickey Mouse-short *Runaway Brain* (1995). Het goede tekenwerk van de Goofy-film en de Oscarnominatie voor de Mickey-cartoon doen Disney besluiten de studio, die in 1994 wordt omgedoopt tot Walt Disney Feature Animation France, te laten meewerken aan de zogenaamde Classics.

uiders van Burbank

Gekte

Als in 1995 Parijs en Burbank gaan samenwerken aan *The Hunchback of Notre Dame* (1995) is in tekenfilmland de gekte ondertussen compleet aan de gang. Warner Bros. heeft zijn Looney Tunes uit de stal tevoorschijn gehaald en werkt aan zijn eerste, echte avondvullende speel-/tekenfilm *Space Jam* (1996) en de serieuzere *The Quest for Camelot* (Pasen 1998). **Don Bluth** heeft zijn in 1987 geopende Ierse studio – Don Bluth Ireland Limited – verlaten voor de zekerheid van 20th Century Fox. Oud Disney-medewerker **Bill Mechanic** start met Bluth in het Amerikaanse Phoenix Fox Animations Studios. November 1997 wordt de eerste Bluth/Fox-productie *Anastasia* uitgebracht. Steven Spielberg richt met ex-Disney-topman **Jeffrey Katzenberg** en platenbons **David Geffen** Dreamworks op. Hun eerste tekenfilm *Prince of Egypt* is in de maak.

Disney blijft onderwijl de grootste op het gebied van zowel kwaliteit, marketing als merchandise. Iedere nieuwe tekenfilm veroorzaakt in meer of mindere mate een media-hype. Hoewel een financiële terugval na het onmetelijke succes van *The Lion King* niet uit kan blijven, scoren *Pocahontas* (1995) en *The Hunchback of Notre Dame* (1996) voor Disney honderden miljoenen dollars. Opvallend is wel dat de laatste film het in Europa beter doet dan in de Verenigde Staten.

Twee continenten

De kracht van Disney schuilt niet alleen in goedgemaakte tekenfilms maar ook in het promoten van hun producties.

Voor de videorelease van *The Hunchback of Notre Dame* wordt een handjevol Europese journalisten uitgenodigd een kijkje te komen nemen in de Franse Disney-studio. Op voorhand meldt Disney dat 12 procent van *The Hunchback* in deze studio is gemaakt; de proloog waarin Clopin de kijker uitnodigt tot het verhaal, het gevecht tussen Frollo en Quasimodo en het gedeelte waarin Parijs brandt. Toegegeven, al bij de openingsscène wordt de Disney-liefhebber overtuigd van de animatiekwaliteiten van Disney's Montreuil-studio. De film telt ruim duizend achtergronden, krap éénderde komt uit Parijs. Tenslotte ligt de Notre Dame op een steenworp afstand van de studio. Ondanks dat er op twee continenten aan de film is gewerkt, is het een naadloos geheel. Dat is te danken aan de dagelijkse, rechtstreekse beeldverbinding Parijs-Burbank. De Nederlandse versie kent als enige minpunt de oubollige, veelal niet-lipsynchrone nasynchronisatie. (Wanneer wordt **Arnold Gelderman** weer als regisseur aangesteld?)

Onbewoonbaar

De door Disney verstrekte informatie vermeldt 'dat Victor Hugo 165 jaar geleden in Parijs op een steenworp afstand woonde van de plek waar nu de nieuwe Parijse Disney Studio staat'. Voor Parijskenners, Rue Robbespierre. Niet bepaald Parijs' meeste chique buurt. Het pand dat grenst aan de Franse Disney-studio is onbewoonbaar. Een wonder houdt het overeind. In het pand waar de studio is ondergebracht is een reisje met de lift niet te vermijden. Een bordje meldt dat Disney op de vijfde huist. De lift oogt groot, maar allesbehalve degelijk. De lobby van de vijfde etage heeft een hoog Disney-gehalte. Twee ingelijste, geschilderde karikaturen verraden overduidelijk Quasimodo's aanwezigheid en dat van zijn vele vaders. Vanaf een aanpalende trap daalt, alsof het een scène uit *Gone with the Wind* betreft, **Roy Conli** af, co-producer van *The Hunchback* en 'producing executive' van de Franse Studio.

Conli fungeert als gids. Vragen stellen mag, fotograferen niet. Niet dat vragen altijd het juiste antwoord zullen krijgen. Soms heeft het vraag-antwoordspelletje iets van **Hergé**'s Zonnebloem weg, zo van 'Hoe oud bent U,

Boven, Medewerkers van de Franse animatie-studio, *vlnr* Joachim Royo Moralès, hoofd decors, Peter Demund, special effects, Roy Conli, co-producent Hunchback, Dominique Monféry, animation supervisor, Jean-Christophe Poulain, hoofd lay-out.

professor?', met als overduidelijk antwoord '76 kilo.'

Magie

Conli omschrijft de studio als een donut, een gat in het midden, de studioruimte er om heen. 'We zijn klaar met *Hercules* en we zijn nu bezig met *Tarzan*.' Deze staat gepland voor 1999; een jaar eerder brengt Disney *The Legend of Mulan* uit, een Chinese legende. Conli verzoekt de aanwezige pers niet over *Tarzan* te schrijven. Tevergeefs, zelden snort schrijfgerei van verslaggevers sneller. Belangrijk voor de Parijse Disney-tak vormt het contact met het hoofdkwartier in de Verenigde Staten. De weer in ere herstelde studio is veranderd in een ultra-moderne tekenfilmstudio.

Deze magische uitstraling ontbreekt in Parijs. Als Conli voorgaat in het heilige der heiligen krijg je nauwelijks het vermoeden dat hier de Disney-magie wordt gecreëerd. Medewerkers, tekenaars, zitten in keurige halfopen witte hokjes achter tekentafels. De meeste voorzien van koptelefoon met bijbehorend walkman. Er wordt meer dan enthousiast gewerkt. De magie zit niet in het uiterlijk van de studio, wel in de basis van de tekenfilm, het potlood en het witte, maagdelijke tekenpapier.

De aanwezigheid van *Tarzan* is overal voelbaar, merkbaar, gewoon niet te vermijden. Ruimhartig aanwezig modelsheets van een zwaargespierde, schaars geklede Tarzan omringt met grappige junglebewoners. Op het 'blote' oog *The Jungle Book* (1967) revisited. Mowgli is bij Japie gaan wonen en groter gegroeid. De veelal groenige achtergronden zijn prachtige schilderijen. Het referentiemateriaal is *Bambi* (1942), een Disney-klassieker waarin de invloed van de Japanse aquarellist **Tyrus Wong** overduidelijk aanwezig is. 'We willen minder detail dan gebruikelijk in een film, meer atmosfeer', verklaart Conli.

Zoutjes

Achter een glazen deur met de vermelding 'atelier sculpture' maakt Disney's toptekenaar **Glen Keane** drukke handgebaren. Een driedimensionale kop wordt uitgewerkt om later digitaal verstuurd te worden naar Burbank. Voor goedkeuring.

Over de gehele studio verspreid, hoekjes met een scala aan potloden en een overdaad aan tekenfilmpapier. (Voor de cijferaars: *The Hunchback* verbruikte tijdens de productie 1,2 miljoen manuren werk, tweeënzeventigduizend potloden en 1 miljoen vellen papier en niet vergeten een dikke tweeduizend zakken zoutjes.)

De achtergrond-artiest vindt zijn inspiratie voor zijn schilderingen van film tot film ergens anders. Konden de tekenaars voor *The Hunchback* nog om de hoek terecht, voor *Tarzan* behoren ontelbare foto's van oerwouden tot één van de vele mogelijkheden. Een titelkaart meldt **Phil Collins** als componist. Voor een buitenstaander lijkt *Lion King*-componist **Hans Zimmer** een meer voor de hand liggende keus.

Om de door vriend en vijand geroemde Disney-kwaliteit te handhaven is veel mankracht nodig. Tenslotte blijft het maken van een tekenfilm veel handwerk. Conli meldt in aansluiting op een uitgedeelde brochure, dat de studio altijd op zoek is naar nieuw talent. Opleidingen worden georganiseerd om bruikbare mensen Disney-rijp te maken.

Misverstand

De Franse studio beschikt over een eigen afdeling voor special effects. De Amerikaan **Peter Demund** is, naast animator, hoofd van deze afdeling. Een videoband toont een aantal fragmenten uit Disney-klassiekers. Demund benadrukt dat er een misverstand over *special effects* bestaat. 'Veelal zijn dit net als de rest van de tekenfilm geen computertrucjes, maar gewoon met de hand getekende effecten.'

Wandelend naar het volgende vertrek geeft Conli zijn visie over de stand van zaken bij de Franse studio. 'We zijn in tien jaar tijd een volwassen studio geworden. We moeten ook weer niet te snel groeien. Meewerken aan één film per jaar is te doen.' De bijdrage van Parijs aan *Tarzan* wordt geschat op twintig minuten. Niet gering. 'Een gigantische berg werk', concludeert Conli. 'Zeker als je kwaliteit hoog acht.' Als een journalist vraagt wie dat beoordeelt, antwoord Conli feilloos: 'Michael Eisner has final say ...'

Rechter

De keus van *Tarzan* is merkwaardig, maar ook voor de hand liggend. Als Disney *The Hunchback of Notre Dame* aankondigt maken snelwerkende, concurrerende tekenfilmbedrijven goedkope, slechtgemaakte tekenfilms. In de hoop zo een graantje mee te pikken van Disney's succes. Tarzan is een beschermde naam. De erven van **Edgar Rice Burroughs** zitten op hun handelsmerk als

een bok op de bekende haverkist. Als de Belg **Picha** met zijn satirische tekenfilm *Tarzoon, Shame of the Jungle* (1975) de lachers op zijn hand weet te krijgen, raken de erven furieus. Ze eisen een verbod, de rechter vind het schrappen van de naam Tarzoon in de titel echter voldoende.

Nu Disney met de erven Burroughs tot overeenstemming is gekomen, voorkomt de studio dat de concurrentie met dit tekenfilmgegeven aan de haal gaat. Walt Disney zelf haatte het idee figuren van anderen te gebruiken. Tenminste, figuren waar copyright op zit. Als **Myrtle Gruelle** in 1939 haar mans populaire kinderboekencreatie *Raggedy Ann & Andy* Disney aanbiedt met het verzoek het lappenpoppenduo te kopen en te vertalen naar tekenfilm is Disney's reactie: 'Myrtle, we won't pay a cent for Raggedy Ann, as someday it'll become public domain and we'll have it for nothing ...'

In het Franse Disney-filiaal verwijst een titelkaart naar *Fantasia 2000*. Eerder *Fantasia Cont'd* geheten en weer wat later *Fantasia 1999*. De film stond in eerste instantie gepland voor vorig jaar. Volgens Conli gaat, geheel volgens Walt Disney's eigen idee, de oorspronkelijke film gedeeltelijk opnieuw rouleren; enkele, bestaande onderdelen worden .vervangen door nieuwe. De Brizzi's Bros. werken aan het gedeelte *The Firebird* op muziek van **Strawinsky**. '**Roy Disney** bracht het idee van de oorspronkelijke *Fantasia* weer naar voren', aldus Conli. 'Het wordt een mengeling van oude en nieuwe fragmenten.'

FOTO REIN VAN WILLIGEN

Gary Trousdale en Kirk Wise.

Disneyland

Een verdieping lager, terug op de vijfde, is de verbinding met Burbank tot stand gebracht. De airco draait voelbaar overuren. De beeldverbinding is subliem. Net als het geluid. Vertraging in het geluid is er – de afstand ten spijt – niet.

Disney verwent de journalisten door het puikje van de tekenfilmstudio aanwezig te laten zijn. Naast producent **Don Hahn**, de regisseurs **Kirk Wise** en **Gary Trousdale**. Deze laatste vindt dat er zeer goede artiesten in Europa wonen. 'Het probleem is echter', lacht Trousdale, 'dat ze niet in Los Angeles willen wonen.' Hahn, sinds 1976 bij Disney werkzaam, bevestigt de kwaliteit van de Franse Disney-tak. 'Er komt een moment dat ze zelfstandig een tekenfilm, een Classic, kunnen maken'. Of dat het langverwachte vervolg op *Who Framed Roger Rabbit* wordt wuift Hahn diplomatiek weg: 'We praten al tien jaar over een vervolg ...'

Diep gaat het drietal niet. De vraag of *The Hunchback of Notre Dame* is gemaakt om Disneyland Paris te promoten pareert Hahn met: 'Dat is het laatste wat ik wil!' Oud-studiobaas Katzenberg - verantwoordelijk voor onder meer *Aladdin* en *The Lion King* - blijkt niet te worden gemist. Hahn: 'Hij was een perfecte katalysator. Hij groeide met de artiesten mee. Ik hoop dat het hem goed gaat.'

Over de toekomst laat Hahn los dat *Atlantis* op het programma staat. Het genre dat Walt Disney zelf maakte, als je denkt aan *Treasure Island* (1951), *20.000 Leagues under the Sea* (1954) en *Swiss Family Robinson* (1960).

De noodklok luiden?

De klokkenluider van de Notre Dame, de 34e Disney-classic 'zou het minder goed doen.' Wat is daar van waar? We vroegen het **Bert Peleman**, de Belg die sinds een jaar directeur is van Buena Vista Home Entertainment in Badhoevedorp.

Bert Peleman: 'Wij verwachten In België en Frankrijk nogal veel van deze film. In Nederland iets minder. Nederland zal plat gaan voor *101 echte Dalmatiërs* omdat Nederland een echt hondenland is, maar *De klokkenluider* is te Frans om veel Nederlanders te bekoren. België en vooral Frankrijk is zeer vertrouwd met het verhaal en de cultuur uit dat tijdvak.'

Het thema van de film bepaalt dus sterk de populariteit in een specifiek land?

Zeker. Winnie-the-Poeh doet het bij voorbeeld niet zo goed in Zuid-Amerika, of in het Zuiden van Europa. Te anglofiele film. Maar Pocahontas loopt dan weer als een trein in Latijns-Amerika en in de States.

Zodat de film daar promotioneel veel minder ondersteund hoeft te worden ...

Integendeel. Het heeft niet veel zin om je budget te besteden in een land dat toch geen interesse heeft in je film. Dan kun je je beter concentreren op een land met een groter potentieel.

Is het aantal bioscoopbezoekers een indicatie voor de verkoop van een video? Wat heeft* De klokkenluider *in de Nederlandse en Belgische bioscopen gedaan?

Anderhalf miljoen, samen. Dat is niet slecht.

En wat is de verwachting van de koopvideo?

Dat kan ik niet zeggen. Maar een Classic-video gaat in de Benelux tussen 500.000 en 1 miljoen keer over de toonbank. En dat is erg veel als je bedenkt dat een groot kassucces uit de live-actionsector – ik noem voor de vuist weg Jurassic Park, Independence Day *of* E.T. *– maar de 50.000 haalt.*

Wat waren tot nu toe de bestlopende Classic-video's?

Ongetwijfeld The Lion King *met anderhalf miljoen exemplaren.* Sneeuwwitje *haalde 1,3 miljoen en* De 101 (getekende) Dalmatiërs *verkocht een miljoen keer. Voor* Pocahontas *(maar die loopt nog steeds) staan we nu op 700.000.*

Is er een verschil tussen Nederland en België, wat videoverkoop betreft?

Nauwelijks. De helft gaat naar Nederland en de andere helft wordt gelijk tussen Vlaanderen en Wallonië verdeeld.

Procentueel gezien verkoopt Disney dus beter in België. En dat is een goede reden om een gedubde versie op de markt te brengen met Vlaamse acteurs. Maar is Esmeralda in de Nederlandse versie niet dezelfde (**Vera Mann**, uit Antwerpen) als in de Vlaamse versie?

AL

Disney's mythische S

Na twaalf mythische taken met succes voltooid te hebben, blijkt de 13e en belangrijkste taak voor Disney's 35e tekenfilmheld Hercules een onmogelijke opgave: het scoren aan de kassa. Tekenfilmmakers, aandeelhouders, beurs-analisten en speelgoed-fabrikanten vragen zich vertwijfeld af waar de magie van het Disney-koninkrijk gebleven is. De laatste acht jaar veranderde alles waar het label 'Disney' aan hing in puur goud, met als hoogte-punt *The Lion King* die in de top 10 van de meest succes-volle films terechtkwam. Maar het tij lijkt gekeerd: Disney's *feel good*-musical-formule trekt minder mensen naar de bioscoop, en kinderen van tien jaar (grotendeels de doelgroep) gingen afgelopen zomer liever naar *Batman & Robin* en *Men in Black*.

door
PIETER VAN CLEEF

Alhoewel de Disney-studio's prachtige films hebben gemaakt, is het uiteindelijke doel toch geld verdienen. Maar de goed geoliede marketingmachine die sinds *The Little Mermaid* draait, doet dat op zijn laatste krachten. In juni werd het leven in de stad New York praktisch stilgelegd voor een *electrical parade* door de binnenstad met *Hercules*-figuren. Het mocht niemand ontgaan dat er een nieuwe Disney-film aan zat te komen. Maar de première van *Hercules* viel tamelijk ongelukkig: terwijl **Steven Spielbergs** dino's nog digitale stampij maakten op het grote doek, mocht Hercules zijn kunstjes vertonen tussen de premières van *Batman & Robin* en *Men in Black*. Eind oktober bleef in de VS de teller voor de filmopbrengsten van *Hercules* steken op nog geen honderd miljoen dollar. Weliswaar allesbehalve een flop (het is de achtste tekenfilm in de geschiedenis die deze magische honderd-miljoen-dollargrens doorbreekt), maar beleggers en financiële experts hadden na de relatief teleurstellende *Pocahontas* en *The Hunchback of Notre Dame* graag weer iets 'stevigers' gezien. Alhoewel de cijfers van Europa en de rest van de wereld nog niet eens binnen zijn (Release-datum Nederland: 20 november) – gaat *Hercules* nu al de boeken in als de minst winstgevende Disney-tekenfilm sinds *The Little Mermaid*. En iedereen krabt zich op het hoofd waarom Uncle Walt de kindertjes niet meer kan vermaken.

Overkill

Eén van de meest voor de hand liggende vragen is natuurlijk: 'Is *Hercules* dan misschien gewoon een matige Disney-film?' Dat lijkt onwaarschijnlijk: politiek correcte indianen-meisjes en gebochelde kerkslingeraars hebben weinig uitstraling, maar *Hercules* swingt, heeft heel wat meer pit en vertoont flink wat overeenkomsten met zijn hippe tegenhanger *Aladdin*. Als *Hercules* vijf jaar geleden was uitgebracht, had ie waarschijnlijk alle records gebroken. Eén van de belangrijkste redenen voor de verminderde belangstelling is dat het publiek te maken heeft met een *overkill* aan Disney-films. Terwijl men vroeger eens in de zoveel jaar getrakteerd werd op 'een nieuwe

pierbundel is geen kassakraker

Disney' worden er nu per jaar gemiddeld zes animatiefilms voor bioscoop en video geproduceerd. Eens per jaar een echte *blockbuster* voor de zomer (en Kerstmis in Europa), een 'tussendoortje' als *Toy Story*, *A Goofy Movie* of *James & The Giant Peach* en diverse *direct-to-video*films als *Aladdin & The King of Thieves* en binnenkort een tweede *Beauty and the Beast*. Het lijkt erop dat Disney-consumenten gebukt gaan onder een veel te grote keus aan Disney-materiaal, waardoor men selectiever wordt. Daardoor wordt de spoeling voor elke film dunner.

I'm an action figure!

Merchandise neemt de laatste tien jaar een prominente plek in bij de lancering van elke nieuwe Disney-film. Hamburgergiganten en kleding-, snoep- en speelgoedfabrikanten zorgen ervoor dat de winkels rond de tijd van een Disney-première vol liggen met artikelen. Een Disney-film die af en toe uitkomt, is voor deze industrie nog redelijk overzichtelijk (de inkoop en productie van dergelijke artikelen gebeurt meestal al een jaar van te voren). Maar mediaplanners, fabrikanten en verkopers zien inmiddels door de bomen het bos niet meer. Terwijl de winkels vol lagen met *Pocahontas*- en *Hunchback*materiaal (door Disney 'gehyped' als hèt merchandisesucces voor de kerstperiode), bleek de consument allesbehalve interesse te hebben in deze producten. In Engeland ontstond een run op de onverwacht populaire Buzz Lightyear-pop (uit *Toy Story*) en speelgoedwinkels stonden met lege handen. In deze hele branche is nu een tamelijk pessimistische houding te bespeuren bij elke groots aangekondigde Disney-release. Ouders en kinderen kun je niet elke twee maanden overstelpen met nieuw aanbod (een speelgoed-hype gaat tenslotte langer mee) en deze methode van 'snel zakken vullen' lijkt uitgewerkt. De makers van *Hercules* verwijzen zelfs met een ironische knipoog naar deze gang van zaken: in de film staan op een marktplein mensen in de rij voor *action figures* van hun mythische held en ze drinken niets liever dan de Herculade-milkshake bij de Griekse voorloper van McDonald's. Het publiek begint langzamerhand door te krijgen dat een nieuwe Disney-tekenfilm niets anders blijkt te zijn dan een instrument om zoveel mogelijk ouders poen uit de zak te kloppen ...

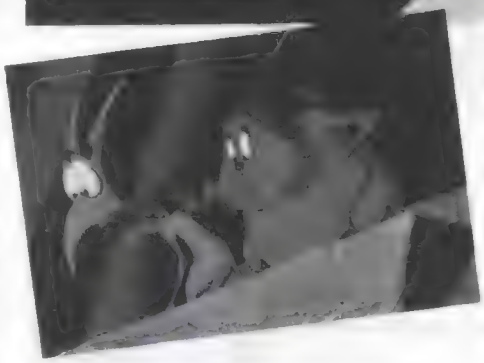

Concurrentie op de loer

Nu het publiek Disney meer en meer links laat liggen, grijpen andere filmstudio's hun kans. De kerndoelgroep van een gemiddelde Disney-tekenfilm loopt van 5 tot en met 15 jaar, maar de oudere kinderen lijken uitgekeken op het verantwoorde, gladgestreken Disney-amusement. Zelfs een superheld als Hercules die strijd levert tegen de Titanen kon het niet winnen van sportster **Michael Jordan** en *wiseguy* Bugs Bunny in *Space Jam*, of **Will Smith** in *Men in Black*. Disneyfilms zijn blijkbaar niet *cool* genoeg ... Geïnspireerd door Disney's financiële successen, hebben de laatste jaren vrijwel alle grote filmstudio's in Hollywood flink geïnvesteerd in eigen tekenfilmafdelingen. Talloze artiesten en striptekenaars uit Europa zijn naar Hollywood gehaald om Disney de loef af te steken. Het resultaat van de inspanningen van 20th Century Fox, Warner Brothers en DreamWorks is volgend jaar allemaal in één keer te aanschouwen. 20th Century Fox komt eind november met het prestigieuze *Anastasia*-project, een tekenfilm over het wel en wee van het **Romanov**-prinsesje. DreamWorks werkt aan *The Prince of Egypt*, het bijbelverhaal van Mozes met een indrukwekkende cast: **Alan Menken** en **Hans Zimmer** tekenen voor de muziek en sterren als **Val Kilmer**, **Steve Martin**, **Mel Brooks**, **Michelle Pfeiffer** en **Sandra Bullock** zijn al gecast voor de stemmen. Warner Brothers zet in de tussentijd alles op alles met *Quest for Camelot*, een grootscheeps opgezet middeleeuws drama rond de ridders van de ronde tafel en Koning Arthur. Allemaal veelbelovende projecten van studio's die een graantje proberen mee te pikken van Disney's monopoliepositie.

Kenners voorspellen nu een 'bloedbad' aangezien de markt voor dergelijke animatiefilms op z'n retour lijkt. Lange bioscooptekenfilms zullen in de toekomst ongetwijfeld populair blijven, maar ook minder geld opbrengen. Afgezien van de financiële nadelen ... deze plotselinge concurrentie voor Disney heeft wel een voordeel: de filmstudio's zullen in de komende jaren elkaar de loef proberen af te steken met nog imposantere, spectaculaire tekenfilmprojecten en dat is voor de echte liefhebber alleen maar smullen. Het dreigende verlies van Disney's monopoliepositie in tekenfilmland schudt de boel eindelijk wat door elkaar en dwingt regisseurs, animators en scriptwriters om originelere films te maken in de strijd om het publiek. Wie weet is ondanks de merchandise-malaise, algehele Disney-moeheid en de concurrentie van *live-action*films, de animatiebusiness wel springlevender dan ooit.

(Bronnen: ShowBIZ News, Los Angeles Times, Business Week en Variety)

Emmanuel Guibert wil

Een meesterwerk verpakt als moppenboekje. Verstopt in de nieuwe humor-collectie *Vrolijke Vlucht* **van uitgeverij Dupuis loopt het album** *De dochter van de professor* **mogelijk de aandacht en erkenning mis die het verdient. Deze in de Victoriaanse tijd gesitueerde romantische komedie komt voort uit de breinen van twee relatief jonge Parijzenaars. Tekenaar** Emmanuel Guibert **was aanwezig tijdens de Bredase Stripdagen en brak een lans voor de romantiek. 'Humor wordt alleen opgepikt als je het koppelt aan de zware thema's van het leven.'**

door
JEROEN MIRCK

De signeerhoek staat zo vol met veelkleurige potjes inkt dat het lijkt alsof de desbetreffende stripmaker zijn complete tekentafel heeft laten overhuizen vanuit L'Atelier des Vosges in Parijs. **Emmanuel Guibert** *(Nice, 1964) is in Breda aanwezig om zijn zojuist verschenen album* De dochter van de professor *te promoten en doet dat met veel overgave. Degenen die hem vragen het boek te signeren, aanschouwen een exercitie van een kwartier waarin de tekenaar geconcentreerd schetst, inkt en inkleurt. Vlak voordat de liefhebber het gesigneerde exemplaar terugkrijgt, dept de kunstenaar zijn nog natte werk af met een velletje papier. Geen moeite is hem teveel. Wanneer de signeersessie voorbij is en de interviewer wacht, verzucht Guibert dat hij moe is. Zo dadelijk wacht de auto van de uitgever die hem naar Brussel zal brengen, waarna de reis naar Parijs wordt voltooid per sneltrein.*

FOTO JEROEN MIRCK

De dochter van de professor *is misschien wel de grootste verademing in het aanbod strips dat najaar '97 de markt overspoelt. Een romantische komedie is het, gesitueerd in het Victoriaanse Londen en bevolkt met levensechte karakters. De hoofdrol is toebedeeld aan Imhotep IV, een gemummificeerde farao uit het Egypte van dertig eeuwen geleden. Hij is opgegraven door de Britse professor Bowell en meegenomen naar Londen als expositie-object. Als de wetenschapper van huis is, maakt dochterlief Lilian wandelingen met Imhotep door Kensington Gardens. Er bloeit een onmogelijke liefde op, die het tweetal doet besluiten te vluchten naar Egypte. Zover komt het echter niet, want tal van verwikkelingen houden Imhotep en Lilian in Londen. Zo komt vader Imhotep III zich met de romance bemoeien en wordt zelfs de Britse koningin gekidnapt.*

Scenarist **Joann Sfar** *(Nice, 1971) vertelt met* De dochter van de professor *een verhaal waarin humor, romantiek, actie en suspense elkaar op heel natuurlijke wijze afwisselen. De lezer voelt zich vanaf het eerste begin onmiddellijk betrokken bij de personages Imhotep en Lilian. Tekenaar Guibert versterkt dat gevoel met zijn karikaturale stijl die zowel onschuldig als bedachtzaam oogt. De aquareltinten waarmee hij zijn tekeningen inkleurt, zijn een lust voor het oog. Over zijn techniek zegt hij: 'Ik werk eerst met houtskool en daarna met kleurvlekken, met clair-obscur. Hierbij gebruik ik weinig inkt en veel water.' Tijdens het vraaggesprek blijkt Guibert behalve een talentvol schilder ook een welbespraakte auteur met visie.*

Ex libris voor stripwinkel in Parijs.

Ben je van mening dat je werkt in een stijl die weinig voorkomt in de stripwereld?

Emmanuel Guibert: Ik lees strips vanaf mijn tiende jaar en heb de stripwereld zien veranderen in al die jaren. Ook de druktechnieken zijn veranderd, waardoor het mogelijk is geworden om tekeningen direct op de originelen in te kleuren. Het bood me de gelegenheid om te werken met een mix van water en inkt. Die manier van tekenen wijkt af van wat de meeste stripmakers doen, maar ik zou niet willen zeggen dat *De dochter van de professor* daardoor een revolutionair album is geworden. Ik zocht een klassieke manier om dingen uit te drukken, maar ik wilde wel een bepaalde mate van snelheid in mijn tekenstijl handhaven. Deze snelheid moest ervoor zorgen dat iedere tekening de elementen bevat die de lezer voldoende informatie bieden over datgene wat er gebeurt, en niets meer dan dat.

Waardoor ben je als stripmaker beïnvloed?

Als tekenaar absorbeer ik invloeden die overal vandaan komen. Bij het lezen van strips ben ik beïnvloed door zowel de boeken die ik prefereerde als de boeken

love-story's maken

waar ik helemaal niet van hield. Om een album te begrijpen, bestudeer ik de historische periode waarin het zich afspeelt. Ik heb aangeklopt bij schilders en illustratoren. Daar zitten veel illustratoren bij van eind vorige en begin deze eeuw. Wellicht het meest bekend is **Caran d'Ache**, maar de meeste anderen zijn zelfs in Frankrijk volkomen in de vergetelheid geraakt. Ik was in de gelukkige omstandigheid om in een oude boerderij van mijn familie op zolder een collectie boeken van oude illustratoren te vinden. Hun werk heeft me beïnvloed bij het maken van dit album.

Daaraan kan ik andere invloeden toevoegen. Allereerst is dat de schilderkunst, met **Toulouse-Lautrec** als beste voorbeeld. Ook is de film van invloed op mijn werk, zoals tegenwoordig op veel strips. Bij mij komt die invloed met name uit de eerste jaren van de film. Denk aan de burleske films, zoals die van **Charlie Chaplin**, **Buster Keaton** en **Harold Lloyd**. Slapstick is ook een wezenlijk onderdeel van *De dochter van de professor*. Toen we begonnen met de strip was het de intentie om de stijl van die oude films consequent vol te houden. Kijk maar naar de eerste pagina's: de camera staat in de meeste gevallen ver af van de karakters. De choreografie vond vroeger plaats voor een stilstaande camera, wat volgens mij een goede manier is om een verhaal op heldere wijze te vertellen. Maar naarmate het scenario ingewikkelder werd, moest ik de camera vaker op mijn schouder nemen en meer modern worden. De invloed van de burleske film is echter overduidelijk aanwezig.

Voor dit album heb je jezelf dus een specifieke stijl aangemeten. Krijgt ieder boek dat je gaat maken een eigen stijl?

Ja. Dit is mijn tweede strip en hij is volstrekt onvergelijkbaar met mijn debuut *Brune*. Mijn ambitie is om mijn tekenstijl te blijven veranderen zolang dat mogelijk is. Er zal dus geen tweede *De dochter van de professor* komen. Het verhaal is ook afgelopen op de laatste pagina van het boek. We hebben de hoofdpersonen voor bepaalde tijd gevolgd en laten ze nu voor wat ze zijn. Zij blijven hun leven leiden, zoals ze ook deden toen wij bij hen binnenvielen.

Je zegt 'binnenvielen'. Dat is ook de indruk die de lezer heeft als hij *De dochter van de professor* **begint te lezen. Is dat bewust zo gedaan?**

We vallen inderdaad vrij abrupt in het verhaal binnen. Dat is een speciale tech-

***Rechts,* Portret van Lilian. *Links,* Imhotep IV.**

Vite! Il faut l'attraper!
PAR LA! Il est parti PAR LA!
Ne criez pas si fort...
Le voyez-vous ?
Non
Je crois qu'il est perdu, Diane. Il faut rentrer.
Bah... vous avez raison
Il était joli, pourtant.
Oui. C'était un abyssin
HEP!
C'est ça que vous cherchez ?

***Onder,* Niet gebruikte pagina uit *De dochter van de professor*.**

Links, **Storyboardpagina van Joann Sfar voor *De dochter van de professor.***

***Rechts,* Ex libris voor stripwinkel in Brussel.**

Rechtsonder,* Schets voor de op één na laatste pagina van *De dochter van de professor.

niek, die mijn scenarist **Joann Sfar** in bijna al zijn scripts toepast. Hij houdt ervan om een verhaal te beginnen door letterlijk een scène binnen te stappen. Als lezer zit je in de positie dat je een deur opendoet, nieuwsgierig naar wat zich erachter afspeelt. Het is duidelijk dat er zich dingen hebben afgespeeld voordat jou een glimp van de hoofdfiguren werd gegund, maar zo gaat dat met mensen die je tot voor die tijd niet kende. Je moet bepaalde zaken zelf inschatten en invullen. Dat is interessant voor een lezer. Stripalbums zijn kort en je moet in het brein van de lezer de suggestie wekken dat er zich voor en na het verhaal ook dingen hebben afgespeeld. Zo maak je het verhaal een stuk groter. Het is een interessante techniek, die verwijst naar een andere manier van scenarioschrijven. Het is als een feuilleton: je schrijft een pagina zonder dat je weet wat er op de volgende pagina zal gebeuren.

Het kan geen toeval zijn dat de feuilletons stammen uit de Victoriaanse tijd.
Inderdaad. De karakters in deze feuilletons werden gecreëerd voor dagbladen en stonden dag in, dag uit in de krant. Voor de lezer was het iedere dag weer een verrassing wat er zou gaan gebeuren. Dat gold vaak ook voor de schrijver, want een feuilleton was hard werken. Zelfs grote schrijvers als **Balzac** wisten meestal nog niet hoe het de volgende dag verder zou gaan en moesten naarstig zoeken naar een sluitende oplossing. Voor een tekenaar, die in feite de eerste lezer is, is deze manier van werken heel inspirerend. Ik tekende omdat ik simpelweg wilde weten wat er verder ging gebeuren!

Dus Joann Sfar schreef het verhaal zonder te weten hoe het zou aflopen?
Precies! Dat duurde tot tien à twaalf pagina's voor het einde, maar toen besloten we om daar toch maar eens goed over na te denken. We zijn om de tafel gaan zitten en hebben de afloop van het verhaal besproken. Maar voor het grootste deel van de strip gold dat we niet wisten waarheen het verhaal zou leiden.

Heb je in het verleden met Sfar samengewerkt?
Ik heb eerder één strip gemaakt, *Brune*. Die schreef ik zelf, naar aanleiding van een idee dat me werd aangedragen door uitgeverij Albin Michel. *Brune* speelt zich af in nazi-Duitsland. Het kostte me zes jaar om dat album af te maken. Uiteindelijk is het in 1992 op de Franse markt verschenen en een jaar later in Nederland. De periode waarin het verhaal zich afspeelde, lag me niet zo. Ik tekende toen ook heel anders, meer in een fantastisch-realistische stijl. Tegenwoordig beschouw ik *Brune* als ouwe koek.

Je nieuwe strip is op sommige punten ook fantastisch-realistisch.
Dat kun je niet vergelijken. Ik zie *De dochter van de professor* meer als een sprookje.

In L'Atelier des Vosges werk je behalve met Joann Sfar ook samen met mensen als Tronchet, Emile Bravo **en** Christophe Blain. **Is Joann de enige scenarist die daar werkt?**
Joann is ook tekenaar. De meesten zijn zowel tekenaar als scenarist. We kunnen dus scenarist zijn voor ons zelf, tekenaar voor de ander, scenarist voor de ander enzovoorts. Joann en ik zijn geen exclusief koppel. Hij werkt met anderen en ik ook. Het is zelfs niet uitgesloten dat ik in de toekomst de scenarist ben en Joann de tekenaar.

Hoe heb je hem leren kennen?
Toen ik introk bij L'Atelier des Vosges werkte Joann daar al. In feite zijn we buren, want onze tekentafels staan dicht bij elkaar in de buurt. Gedurende tweeëneenhalf jaar hadden we het idee om samen te gaan werken, maar we wisten niet welk onderwerp daarvoor in aanmerking zou komen. Op een dag kwam ik 's morgens de studio binnen en lag er een script op mijn tafel. Het was de eerste pagina van *De dochter van de professor* in een ruwe schetsversie. Ik las de pagina en vond haar fantastisch! Aansluitend begon ik te tekenen en tegen het einde van de dag had ik de pagina af. We waren beide heel blij met het resultaat. Deze silhouetten, deze figuren spraken ons erg aan. Ik zei toen: 'Laten we er een *love story* van maken.' We maakten tien pagina's zonder iemand te vragen of het goed of slecht was. We hielden ervan op deze manier te werken. Toen die eerste tien pagina's af waren, hebben we vijf kopieën gemaakt en die opgestuurd naar enkele uitgevers in Frankrijk en België. Het eerste positieve antwoord kwam van Dupuis en dat is dus het begin van het verhaal ...

Hoe lang hebben jullie aan deze strip gewerkt?
Het heeft ons twee jaar gekost. Bedenk daarbij wel dat we er veel ander werk naast hadden, met name illustraties en andere, kortere strips. Als ik louter aan deze ene strip had gewerkt, zou het me minder dan een jaar gekost hebben. Eind juli was de strip af en ging hij eigenlijk meteen naar de drukker. Begin oktober is zowel de Franse als de Nederlandse editie verschenen.

Zijn jullie tevreden over het eindresultaat?
Joann en ik hadden de indruk dat we bezig waren met iets dat heel aangenaam, nieuw en aanvaardbaar was voor ons zelf. De enige garantie om plezier te verschaffen aan anderen is dat je eerst jezelf plezier

verschaft hebt. Dat is de manier waarop we gewerkt hebben. Het merendeel van de tijd waren we blij met en geïnteresseerd in het verhaal. Deze gedachten sterkten ons vertrouwen dat we bezig waren met iets dat mogelijk ook anderen kan bekoren. In België werd onze strip erg warm ontvangen. De eerste reacties waren zeer positief. Daar waren we heel erg blij mee, want we hadden de indruk dat we een bepaalde mate van romantiek, droom en blijheid brachten. Misschien bedienen we daarmee deels een ander publiek, dat niet zo bekend is met strips. Vrouwen bij voorbeeld. Verschillende malen hoorde ik de reactie: 'Normaal gesproken lees ik geen strips, maar deze is speciaal en hij bevalt me.'

Wordt die interesse van vrouwen niet juist bepaald door Lilian, de vrouwelijke hoofdpersoon, wier emoties heel duidelijk en herkenbaar worden weergegeven?
Ik denk dat Joann er echt in geslaagd is een sterk vrouwenkarakter te creëren, iets wat heel zeldzaam is in de stripwereld. Maar ook Imhotep is een sterk personage. Terwijl we werkten aan de karakters hadden we echt het idee dat we te maken hadden met personen van vlees en bloed. Ze konden geen dingen doen die ze zouden weigeren te doen. Bij ieder van hen hoort een bepaalde muziek, een bepaalde choreografie, een bepaalde toon. Voor ons waren ze niet gewoon een paar inktfiguurtjes op een vel papier. Het waren echte mensen.

Gaan jij en Joann Sfar opnieuw samenwerken aan een volgend project?
Het is de bedoeling dat we samen blijven werken, want we kunnen goed met elkaar opschieten. We zijn erg goede vrienden. Inmiddels zijn we al wel met nieuwe dingen bezig, maar dat zijn kortere verhalen. Op het moment is Joann bij voorbeeld een scenario van mij aan het tekenen. Het is allemaal een goede training voor ons omdat we op die manier bepaalde richtingen kunnen onderzoeken en ideeën voor scenario's kunnen opdoen. In de toekomst willen we andere albums gaan maken. We gunnen ons nu even de tijd om een idee te vinden dat even rijk en levendig is als *De dochter van de professor*. We hoeven dat niet te overhaasten.

Is de romantiek het belangrijkste aspect van jullie huidige strip?
Als er iets is dat Joann en ik willen maken, dan zijn dat *love-story's*. Dat moeten het zijn! De volgende strip zal waarschijnlijk compleet anders zijn, maar het wordt wel een liefdesverhaal. Het idee dat ons voor ogen staat, is (misschien weinig origineel) het omgaan met liefde en dood. We zullen dat zoveel mogelijk op een lichte en humoristische wijze doen, maar we zullen geen aspecten vermijden die droeviger en diepgaander zijn. Ik ben van mening dat humor alleen opgepikt kan worden als het gekoppeld wordt aan de zware thema's van het leven.

Humor heeft in jullie strip meerdere gedaantes. Soms is het slapstick, soms absurd. Hebben jullie dat bewust zo gedaan?
Toen Joann begon aan het scenario wisten we natuurlijk nog niet dat het verhaal zou worden opgenomen in een humoristische collectie (Vrolijke Vlucht. JM). De humor in het begin van het verhaal ontstond op een natuurlijke wijze. Maar toen bleek dat de strip gepubliceerd zou worden met het woord 'Humor!' op de cover, keken we elkaar vertwijfeld aan, en zeiden tegen elkaar: 'Doe humoristisch!'. We zijn het verhaal toen enigszins in een ander licht gaan bekijken. Volgens mij hoeft een goed humoristisch verhaal niet van begin tot eind vol te zitten met humor. In ieder belangrijk verhalend genre is een constante climax onmogelijk. Neem horror- of geweldfilms, die kunnen niet continu spannend zijn. Er moet ook ruimte zijn voor humor.

Zal die wisselwerking tussen serieuze en humoristische zaken kenmerkend blijven voor jullie werk?
Het zou kunnen dat het kenmerkend is voor ons werk, maar het zal geen doordachte beslissing zijn om dat te doen. De gedachtegang van een scenarist is heel pragmatisch. We zeggen gewoon tegen elkaar: 'Doe maar, zoek maar naar ideeën.' Pas achteraf realiseer je je wat de achterliggende betekenissen in je werk zijn, zoals de relatie tussen vader en zoon, of vader en dochter. Al schrijvende valt dit je niet op. Het komt spontaan. Het is ook beter voor je verhaal om tijdens het schrijven niet teveel te analyseren over wat er achter iets steekt.

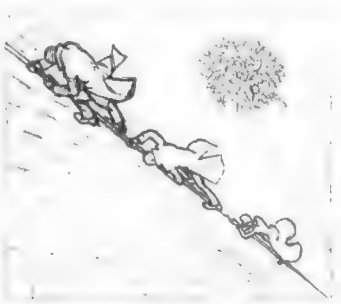

Jullie strip is mogelijk te zwaar voor de humoristische collectie Vrolijke Vlucht. Zou het voor de lezers niet duidelijker zijn geweest als *De dochter van de professor* **op zichzelf had gestaan?**
Het is nog te vroeg om dat te weten. Volgens mij is het overduidelijk dat ons album verschilt van de rest van de collectie, en dan met name de gagstrips. Als een uitgever echter een beslissing neemt, zal hij redenen hebben om dat te doen. Als tekenaar wil ik graag kapitein zijn op mijn schip, maar als ik mijn album toevertrouw aan de uitgever, is de bal in zijn bezit. Het is dan zijn verantwoordelijkheid. Toen de uitgever ons overtuigde van het belang om ons boek in deze collectie op te nemen, gaf hij ons logische en interessante argumenten. (Dupuis geeft zelf aan dat *De dochter van de professor* via de collectie Vrolijke Vlucht het grootst mogelijke publiek bereikt. JM)

Ben je niet bang dat de lezer die een doorsnee humorstrip verwacht, door jullie op het verkeerde been wordt gezet?
Als lezer hou ik ervan om een beetje te verdwalen in boeken. Wanneer ik een boek opensla, probeer ik er geen vooroordelen over te hebben. Het kan zo zijn dat je iets leest dat niet lijkt op wat je ervan verwachtte, maar wat desalniettemin interessant is. Dat verrassingseffect geeft een strip juist een meerwaarde.

The Pontiac Review 6: De pen en het zwaard

Pontiac
Oog & Blik 1997
ISBN 90-5492-005-x
Prijs ƒ35 / Bfr.650
(56 pagina's, kleur, s.k.)

In het zesde deel van de thematisch gerangschikte overzichtsserie van **Peter Pontiac** draait alles om politiek en het verbeteren van de wereld. Net als in de voorgaande delen heeft Pontiac zelf zijn werk uitgezocht, vormgegeven en van commentaar voorzien. Nog nooit heeft deze werkwijze zo'n boeiend eindresultaat opgeleverd als in dit deel. Dat komt vooral omdat de persoonlijke commentaren van Pontiac duidelijk aangeven dat er tussen zijn overtuigingen en de boodschap van zijn prenten en illustraties geen verschil is. Al in het begin van het boek blijkt dat de tekenaar dikwijls opdrachten heeft geweigerd omdat ze niet strookten met zijn overtuiging. Bovendien is het werk in dit boek dermate geëngageerd en doordacht dat het zonder meer tot het meest sprekende en sterkste van zijn oeuvre behoort.
Of het nou gaat om een campagne voor het gebruik van de glasbak, een aanklacht tegen de honger en de onverschilligheid daarvoor van het rijke Westen of de oorlog in het voormalige Joegoslavië, steeds weer wist Pontiac zijn boodschap in een uiterst kernachtige voorstelling neer te zetten; een vriendelijk glasbakje wacht twee dronken flessen uit het café op en twee Afrikaanse mensen hongeren op de beeldbuis van een door chips en drank omgeven Philips-televisie. Er is zelfs een prachtige onafgemaakte strip in het boek opgenomen waarin een sprookjesachtig natuurvolk de oorlog aan vervuilende mensen verklaart.
Toch is 'De pen & het zwaard' niet de mooiste aflevering uit de serie. Het boek ontbeert de extreem fraaie druk, het mooie papier en de oogstrelende cover van bij voorbeeld het nummer over de popmuziek. Daarmee heeft het boek niet de uitvoering gekregen die het verdient. Enkel de 32 middelste pagina's zijn goed verzorgd uitgevoerd. En ook al past het kringlooppapier van de andere pagina's uitstekend bij het politieke karakter van het boek, toch blijft het jammer dat enkele prachtige tekeningen en teksten niet in het middenkatern van glanspapier zijn opgenomen.

HW

***

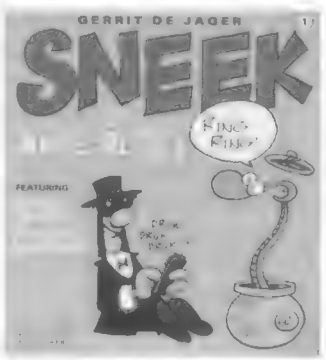

Sneek 1: Mobiel reptiel

De Jager
Big Balloon 1997
ISBN 90-542-5140-9
Prijs ƒ14,95 / Bfr.280
(120 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Big Balloon bundelde een selectie van tien jaar *Sneek*-grappen in een mooi boekwerk: begonnen als nieuw personage in *De Familie Doorzon*, ging dit droogkomische reptiel een eigen leven leiden in *Sjosji* en *TV-krant*. Het album bevat dan ook korte stroken uit laatstgenoemde bladen en uit *De Familie Doorzon* en *Roel en zijn beestenboel*. Concentreerden de grappen zich in de beginperiode nog op de vele, melige woordgrapjes over deze ringslang van Nederlandse bodem, later vormde hij een team met Ronnie Doorzon om het criminele pad op te gaan. Deze laatste mix is nog het meest geslaagd, want de eindeloze reeks grappen over telefoons (ring! ring!) brilslangen (op het toilet), tuinslangen en benzineslangen wordt al gauw vervelend ('Als Nederlandse ringslang word je niet serieus genomen ...'). **Gerrit de Jager** is een striptekenaar die op basis van één thema wel 45 (geslaagde) *oneshots* kan verzinnen, maar een Nederlandse ringslang is waarschijnlijk toch te mager om 120 pagina's lang te kunnen boeien. Waarschijnlijk zullen de wat jongere lezers méér plezier aan al die melige woordgrapjes beleven.

PvC

**

This land is my land

Van der Meij
Sherpa 1997
ISBN 90-75504-14-4
Prijs ƒ19,95 / Bfr.370
(48 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Paradoxaal genoeg is het bewegingsloze medium strip verwant met het dynamische medium film. Komt dat doordat er een tussenvorm bestaat, de tekenfilm? Of vanwege het feit dat bekende tekenaars als **Moebius** storyboards hebben ontworpen voor Hollywood-producties? Je kunt hooguit constateren dat een strippagina vol kleine plaatjes oogt als het zojuist genoemde story-board. Een goed voorbeeld is het werk van de Nederlander **Bert van der Meij**. Zijn realistische strips bestaan uit langgerekte scènes, waarbij de camera om de protagonisten heen lijkt te cirkelen, hen om beurten van veraf en in close-up in beeld brengend. Uitermate filmisch, maar door die langgerektheid ook uitermate ontoegankelijk. Als de strips van Van der Meij films waren, zouden ze in kleine filmhuizen worden vertoond.
De oplagen van Van der Meijs strips spreken boekdelen. Neem zijn nieuwste publicatie, die tevens zijn oudste is. Met *This land is my land* maakte de Katwijker in 1986 zijn albumdebuut op de stripmarkt. Stichting Zet.El durfde het aan om met dit experimentele verhaal haar Zeer Luxe-reeks te openen. Slechts weinig liefhebbers konden in het bezit komen van dit boek, want de oplage bleef beperkt tot honderdvijftig stuks. Nu, elf jaar later, heeft Sherpa-baas **Mat Schifferstein** (ex-Zet.El) besloten om het boek een herdruk te gunnen. De oplage is hoger, maar nog altijd beperkt: vijfhonderd exemplaren. Van der Meij is niet geschikt voor een groot publiek.
This land is my land is het verhaal van twee samoerai die hun krachten op verschillende wijze gebruiken. De één is een scrupuleuze terrorist, de ander de vreedzaamheid zelve. Aan het eind van het album komt het tot een confrontatie. Zoals het een strip van Van der Meij betaamt, is het plot in enkele woorden uiteen te zetten. Een eenvoudig maar niettemin tot de verbeelding sprekend scenario biedt hem de mogelijkheden om de vertelling lang uitgesponnen in beeld te brengen. Van der Meij is een formalist. In expressieve penseelstreken stopt hij zijn hele ziel en zaligheid, waardoor een korte scène een indringende zeggingskracht krijgt. Een beeld zegt meer dan duizend woorden, moet hij gedacht hebben, en dus is het boek nagenoeg tekstloos.
Bij vlagen is *This land is my land* zeker indringend. Wanneer

het album echter uitgelezen terzijde ligt, bekruipt je als lezer het gevoel dat het script toch net iets te mager is geweest. In 1986 was er nog geen referentiemateriaal en gold *This land is my land* als een vooruitstrevende strip. Nu kan het vroege werk van Van der Meij beter in perspectief worden gezien. Het samoerai-thema keerde terug in zijn werk. Gedurende de periode 1992-'94 publiceerde hij een trilogie rond de strijder Moesashi. Deze albums hebben meer te bieden, zowel grafisch als inhoudelijk. *This land is my land* mag in dit opzicht worden beschouwd als een vingeroefening. Daarbij moet echter niet vergeten worden dat het hier om een debuut handelt. Zelden slaagde een stripmaker erin om met zijn eerste album al onmiddellijk blijk te geven van een volgroeide eigen stijl. Van der Meij klaarde dit klusje haast achteloos. Het debuut *This .land is my land* is het machtsvertoon van een eigenzinnig talent.

JM

***

Het uitstel I

Gibrat
Dupuis 1997
ISBN 90-314-1881-1
Prijs ƒ23,50 / Bfr.470
(56 pagina's + 8 pagina's dossier, kleur, h.k.)

De Fransman **Jean-Pierre Gibrat** beschikt over een groot talent: hij kan voortreffelijk tekenen (vergelijk zijn stijl met die van **Max Cabanes** in diens reeks *Blindemannetje*) en is bovendien een uitstekend inkleurder. Gibrat heeft echter ook een groot gebrek: nooit eerder in zijn leven schreef hij het scenario voor een compleet stripalbum. Het moet dan ook een wilde gok van uitgeverij Dupuis zijn geweest om Gibrat te contracteren voor een tweeluik in haar collectie Vrije Vlucht. Het experiment heet *Het uitstel*, waarvan inmiddels het eerste deel is verschenen. Voorin de eerste druk voegde de uitgever een bescheiden dossier

toe dat precies duidelijk maakt hoe Gibrat de ballotagecommissie van Dupuis om zijn vinger heeft weten te winden. Enerzijds moet hij indruk gemaakt hebben met zijn schitterende portrettekeningen van de belangrijkste hoofdfiguren, anderzijds met het gezwets in de ruimte waarmee hij zijn project meer wil doen lijken dan het in werkelijk is. Als lezer word je helemaal eng van Gibrats zelfverwoorde drijfveer om geen scenarist in de arm te nemen: 'De oorzaak van de drang om voor *Het uitstel* het roer alleen in handen te nemen, moet je zoeken bij de behoefte die veel mensen van veertig voelen om zichzelf eens grondig te screenen. Ik kwam tot de conclusie dat ik geen tijd meer te verliezen had en dat ik nu maar eens zelf een scenario moest schrijven.' Strips als therapie, het is ook een zienswijze.

De vraag luidt natuurlijk of Gibrat er in *Het uitstel* als scenarist iets van bakt. Antwoord: betrekkelijk weinig. Het is duidelijk dat hij veel voorwerk heeft verricht, maar het komt allemaal in het verhaal niet echt van de grond. Terwijl het uitgangspunt zeker perspectieven biedt: Tijdens de Tweede Wereldoorlog moet de jonge Julien Sarlat zijn dienstplicht gaan vervullen in Duitsland, waarmee het Franse Vichy-bewind collaboreert. Julien wil niet en springt van de trein die vol soldaten naar de Duitse bondgenoot koerst. Hij keert terug naar zijn woonplaats Cambeyrac, waar hij onderduikt bij zijn tante Angèle. Vanuit een leegstaand huis beziet hij alles wat er in het rustige plattelandsdorpje gebeurt. Hij is zelfs toeschouwer van zijn eigen begrafenis, want de trein waar hij in zat, werd uiteindelijk gebombardeerd. De meeste aandacht van Julien gaat uit naar zijn ex-vriendin Cécile. Hij kan echter geen contact met haar zoeken, aangezien hij het risico loopt om opgepakt te worden als deserteur in oorlogstijd.

Een leuk verhaal, niet? Qua uitwerking gaat het helaas al fout bij het begin. Gibrat achtte het namelijk niet nodig de desertie van Julien te visualiseren en laat het verhaal beginnen met diens rentree in Cambeyrac. Een gemiste kans. Vervolgens weet hij nergens de spanning op te wekken die een onderduiker moet hebben gevoeld. Julien banjert wat over zijn zolderkamertje en gaat af en toe stiekem eten bij zijn tante. In de tussentijd bespiedt hij het dorpsleven (en dan met name de slaapkamer van Cécile) met een periscoop. Dat levert welgeteld één blote borst van de jongedame op, dus een goede voyeur is Julien ook al niet. Om de lezer niet helemaal in slaap te doen sukkelen, laat Gibrat de dorpsbewoners hier en daar over politiek discussiëren, maar boeiend zijn de gesprekken nergens. De enige spanning in dit eerste deel moet komen van de climax: de doortocht van een Duitse legereenheid, waarbij één dorpsbewoner wordt gedood. Aansluitend op deze scène toont Gibrat eens te meer aan zich onvoldoende in zijn hoofdpersonen te kunnen inleven. Cécile leest **Zola**, breit een sjaaltje en gaat een relatie aan met een dorpsvriend, waarbij er in het geheel niet aan haar te merken is dat de overledene haar vader was.

Wanneer het op de grafische uitwerking van zijn verhaal aankomt, staat Gibrat natuurlijk zijn mannetje. Het tekenwerk is verzorgd en professioneel, waarbij het kleurgebruik voor een meerwaarde zorgt. Gibrat redt er echter niet zijn verhaal mee. Hopelijk zal hem duidelijk worden dat een leuk idee alleen niet voldoende is, want anders brengt hij het tweede, afsluitende deel van *Het uitstel* even geraffineerd om zeep.

JM

**

Valcourt I: De smaak van absint

Lenaerts & Renard
Lombard 1997
ISBN 90-5581-089-4
Prijs ƒ11,25 / Bfr.210
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het begin van de negentiende eeuw in Frankrijk, intriges, complotten en buitenechtelijke verhoudingen vormen een belangrijk onderdeel van het dagelijkse leven der 'edelen'. Op zijn vijfentwintigste verjaardag krijgt graaf Alexy Valcourt een brief van zijn moeder die zich 21 jaar voordien had opgehangen. Deze brief verandert gans het leven van de jonge graaf. Gedurende de volgende jaren zoekt hij contact en vriendschap met François Savieli, een jongen van gewone afkomst die door hard werken zijn levensstandaard wil verhogen. Alexy introduceert François in zijn familie en bezorgt hem een baantje als huisonderwijzer. Op het liefdesvlak maakt de jonge graaf een einde aan zijn verhouding met Moïra D' Aubespin. Deze kan dit moeilijk verkroppen en zint op wraak. De lijnen zijn uitgezet, maar wat nu de drijfveren en de bedoelingen van Alexy zijn, en waar dit allemaal naar toe moet leiden, daarvoor zal je

moeten wachten op het tweede (slot)deel.
Tekenaar **Eric Lenaerts** hanteert een open, klare stijl. De personages lijken dikwijls op marionetten, maar gelukkig voegen de inkleuringen iets meer diepte aan het geheel toe. Een betere uitwerking van bepaalde details en achtergronden zouden de pagina's wel aanlokkelijker maken.
Waarschijnlijk zal ik het volgende deel wel lezen om te weten hoe dit verhaal van **Pascal Renard** zal aflopen. Maar de veelvuldigheid waarmee dit onderwerp door anderen reeds is uitgewerkt, zou door clichématigheid dit leesplezier wel eens kunnen vergallen.

MC

*

Angela en René 1: Dikke maatjes

Ridel
Lombard 1997
ISBN 90-5581-080-0
Prijs *f* 9,50 / Bfr.170
(48 pagina's, kleur, s.k.)

'Groin! Groin!', 'Groin?', '...'. Dit is een willekeurig voorbeeld van een tekst die **Curd Ridel** voor René heeft bedacht. De titel van de bijbehorende 1-paginagag spreekt ook boekdelen: *Wat een circus!* En het Afrikaans gezin, met Pisatorenhoge kapsels en de baby op de rug gebonden, dat lachend Circus Klatergoud komt uitlopen, is een heuse verwijzing naar het geboorteland van schrijver-tekenaar Ridel.
Sterk is deze tekenaar in het in zes plaatjes vertellen van de grap. De optocht van het circus en Angela die haar ouders vraagt of ze er met z'n viertjes naar toe gaan ('Hoi! Hoi!'). Helaas, René mag niet mee ('Hoezo niet?'). Ook al haalt Angela er leeuwen en beren bij, haar moeder geeft geen krimp: 'René kan best een avondje alleen thuisblijven!' ('Slik').
Dan de uittocht uit het circus 's avonds: vrolijke gezichten, maar Angela voelt zich schuldig. Ze heeft haar Reneetje pijn gedaan. Haar vader stapt het huis binnen en wuift haar schuldgevoel weg: '... 't is maar een varken ...' Tegelijkertijd wacht René als clown uitgedost op een bal balancerend met paraplu en bloemen op Angela. Conclusie: Angela en René zijn onafscheidelijk en voelen elkaar haarfijn aan.
Angela's vader en moeder slaan echter wel de spijker op z'n kop. Een nietszeggend varkentje gaat gauw vervelen en kan best een bladzijde overgeslagen worden. In *Vadertje en loedertje* heeft ons hoofddier daar heel andere ideeën over. Angela speelt met René en Giovanni het overbekende spelletje. René is met tegenzin de baby. Zijn tekst dit keer: 'Gabbel, gabbel', het bekende 'GROIN!' en 'Groewie'. De lezer wordt zeer behendig in het vertalen van varkensvocabulaire: 'Sabbel, sabbel', 'NEE!' en 'Ja'. Op Angela's vraag: 'Wil je niet meer vadertje en moedertje spelen ...?', knikt hij ook nog verwoed ja. Giovanni: 'Si, haai wiel ancora! Ma iek hem niet begraaip!' Ik ook niet. René gaat er op een drafje vandoor en komt gekleed in regenjas, en voorzien van hoed en pijp, terug. Hij wil de *leading part* van pa hebben.
Maar Giovanni moet er wel aan te pas komen. Ondanks zijn verschrikkelijk cliché-accent. Een dik maatje met zo weinig woordenschat en eerder opgevoerd als hond dan als big, schopt het niet ver. De grapjes zijn kinderachtig en hebben een hoog *Sesamstraat*-gehalte. In *Rekenwonder* weet René hoeveel twee keer twee is, juist ja: 'Groin, groin, groin, groin.' De tafel van duizend beheerst Angela helaas ook. Wie is hier nu het rekenwonder? René steekt van wal ... 'LAAT HEM Z'N MOND HOUDEN?!', zegt de wanhopige moeder. Het woord 'bek' was vast te grof voor het lieve lezerspubliek.

SA

*

Opwindende gebeurtenissen 1: De oppas en andere verhalen

Altuna
Satijn 1997
ISBN 90-542-5379-7
Prijs *f* 12,95 / Bfr.260
(44 pagina's, kleur, s.k.)

Voor de liefhebbers van softe erotiek is stripmaker **Horacio Altuna** geen onbekende; hij tekent regelmatig een korte erotische strip voor *Playboy*. In *De oppas en andere verhalen* staan tien van deze strips, met op de achterflap een korte introductie van de auteur. Hij vertelt dat zijn stripvrouwen net iets geiler zijn dan de doorsneevrouw en zijn mannen sukkels die bij wijze van spreken met de tong op hun schoenen achter deze goddelijke wezens aanlopen. Zo hoopt hij zowel het mannelijke als het vrouwelijke publiek te kunnen boeien. Met zijn benadering bereikt hij echter een tegengesteld effect. Dit komt doordat zijn karakters zó voorspelbaar zijn dat zij soms al na één pagina beginnen te vervelen. En zeker als je tien verhalen achter elkaar leest merk je dat Altuna's generaliserende aanpak ten koste gaat van de verhaalinhoud. Als hij enige verrassing of humor in zijn verhalen stopt blijkt die zo situatiegebonden dat het in zijn verhalen geforceerd overkomt. De enkele keer dat hij wel grappig is komt het omdat hij zijn personages per ongeluk een klein beetje motivatie of karakter heeft gegeven.
Maar misschien is het flauw om in het erotische genre op dit soort aspecten te letten. Ondanks de interessantdoenerij van ettelijke tekenaars van erotische strips blijkt het verhalend element in het erotische genre slechts zelden op een acceptabel niveau te komen. En wie maakt het iets uit? Een boek als dit wordt hoofdzakelijk gekocht door mensen die eens onbekommerd een paar vieze verhaaltjes willen lezen. En als er maar flink wat vlees te zien is, het een beetje acceptabel is getekend en er niet al te veel inspanning van de lezer wordt gevraagd is het leesgenot voor de doelgroep al snel gewaarborgd. En wat dat betreft beheerst Altuna de kneepjes van zijn vak. In zijn soort is *De oppas en andere verhalen* dus eigenlijk helemaal niet zo'n beroerde strip.

HW

**

Semio 1: De verboden degens

Mouclier & Contremarche
Arboris 1997
ISBN 90-343-2706-X
Prijs *f* 10,95 / Bfr.220
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De stripwereld heeft allang bewezen dat zij telkens nieuw

tekentalent weet aan te trekken. Maar in verhalend opzicht blijft het medium ver beneden de maat. Het aantal werkelijk goede scenaristen is op de vingers van één hand te tellen. De strip lijkt op de popmuziek: alleen de vorm, de verpakking telt. Dat men weinig te melden heeft, is een euvel dat zowel songwriters als striptekenaars, stripscenaristen en stripuitgevers niet deert.

Ook **Joël Mouclier** is een begenadigd tekenaar. Al voegt de fantasie die hij in *Semio 1: De verboden degens* tentoonspreidt, niets toe aan wat de fantasystrip ons al heeft gebracht. Al acteren zijn personages ver beneden de maat. Al weet hij zich geen raad met de hoeken waaronder hij zijn camera moet opstellen. Al wisselen scènes elkaar op verwarrende wijze af. Hij heeft een losse, schetsmatige stijl die nergens rommelig wordt. Het tekenen van decors èn het tekenen van degenen die deze decors bevolken gaat hem uitstekend af. Dat is iets wat veel van zijn collega's niet kunnen zeggen.

Maar ja ... dan zijn tekstschrijver. Het minste wat men **Frédéric Contremarche** kan verwijten, is dat ook hij niet duidelijk kan maken wat zijn bijdrage aan de verrijking van het fantasy-genre is. Veel erger is dat hoofdpersoon *Semio* een nul is, een *nobody* die het grootste deel van het verhaal aan de zijlijn toekijkt. Dat verhaal wordt niet gedoseerd verteld en is verre van doorwrocht. Het doet nog het meest denken aan kampvuurvertellerij: 'En toen, en toen, en toen ...'

En toen redde de knecht Semio het lieftallige meisje en toen stal hij de show tijdens een toernooi in plaats van zijn baas en toen werd hij ter dood veroordeeld en toen gingen het meisje en haar broer hem bevrijden uit de gevangenis.

NU

**

EN VERDER...

– ***De babysitters 1: Luiers te huur!*** *(Godard/Valda, Dupuis). Een helder leerboek voor mensen die willen weten waar het allemaal mis kan gaan met een stripgrap. Onder meer de volgende voorbeelden worden gegeven: Het ontbreken van een clou, een te grote voorspelbaarheid en een te verregaande gruwelijkheid. Onmisbaar voor iedere humoristische tekenaar! 0 (HW)*

– ***Douwe Dabbert 22: Terug naar het verborgen dierenrijk*** *(Wijn/Roep, Big Balloon). Dit avontuur werd voorgepubliceerd in het weekblad Donald Duck onder de titel 'Tweeëntwintig jaar later', want het sluit aan op het tweede deel van de reeks. Door een verhaallengte van 51 pagina's moest het laatste katern met een dubbele puzzelpagina worden opgevuld. Maar belangrijker nog: Het is een knap geconstrueerd verhaal met aardige beeldgrappen en boeiende karakters. *** (HW)*

– ***De familie Doorzon 22: De bank*** *(De Jager, Big Balloon). Opnieuw toont De Jager zich een meester in het grappen maken rond hedendaagse verschijnselen. Daarnaast nog tal van onverslijtbare running-gags rond verherbouwingen en seksuele frustraties. Leuk! *** (HW)*

– ***Jimmy van Doren 10: De wraak van de baviaan*** *(Desorgher/Desberg, Dupuis). Nu het ingewikkelde familieleven van de titelpersoon helemaal is verteld, wordt er in dit album één en ander verteld over de leeuw Hermann. Aardig, maar minder meeslepend dan voorgaande delen. ** (HW)*

– ***Luka 2: Angst is de kleur van de dood*** *(Mezzomo/Lapière, Dupuis). In deze bij vlagen ongeloofwaardige afsluiting van de moordgeschiedenis die in het ingewikkelde deel één is gestart, komen de verhaallijnen toch nog op wonderlijke wijze bij elkaar. Kopers krijgen het eerste deel gratis erbij. ** (HW)*

– ***Nero 139: Operatie Ratsjenko*** *(Sleen, Standaard). De simpele verhaallijn stoort absoluut niet door de hoeveelheid vaart en humor in de uitwerking. Oer-Vlaamse stripkunst! *** (HW)*

– ***Paparazzi 3: Op gespannen voet*** *(Mazel/Cauvin, Dupuis). In deze rij slome Cauvinverhaaltjes valt weinig te lachen om de komisch bedoelde belevenissen van de boulevardpersfotografen. Wel aardig is dat er nog onbekommerd een grap over Lady Di wordt gemaakt. * (HW)*

VIDEO

Space Jam

Warner Home Video 1997
Bestelnummer SCV16400
Prijs ƒ39,95 / Bfr.799
(±88 minuten, Alle leeftijden)

Het was van meet af aan moeilijk voor rasatleet/topacteur* **Michael Jordan** (* doorhalen wat niet van toepassing is) om de strijd aan te binden met de Looney Toons. Klassieke cartoonfiguren als Bugs Bunny, Tasmanian Devil of Wile E. Coyote dulden geen concurrentie, ook niet van Mister NBA. De wedijver wordt des te moeilijker als het geanimeerde stel over meerdere levens blijkt te beschikken, een waanzinnig gevoel voor timing en humor blijken te hebben, en een onuitputtelijk bron van grappige gemeenheden blijven aanboren. Daartegenover staat dan een gewone mens van vlees en bloed. Hij heeft de zware last om een avondvullende film te dragen. Hij heeft nooit eerder geacteerd en moet nu een overtuigende rol neer zetten tegenover (letterlijk) twee keer niks, om er later Bugs en zijn bende bij te monteren. U begrijpt dat het resultaat vrij mager is. Maar ook de Warnervedetten presteren zwak. Ze zijn ontdaan van al hun onhebbelijkheden, hun strijdvaardigheid en hun typische karaktertrekken. Bovendien werd een nieuw Tune-konijn verzonnen die de getekende heethoofden moet verleiden. Bij mijn weten is daar tot nu toe nog maar één celluloidvrouw in geslaagd: Jessica Rabbit. De vergelijking met *Who framed Roger Rabbit* is natuurlijk onvermijdelijk. *Rabbit* heeft onnavolgbaar veel *schwung* en was de eerste grote in zijn soort. De vermenging van live-action en animatie was adembenemend en vloeide naadloos in elkaar. *Space Jam* moet het echter hebben van de vedetten Jordan en Bunny), en de tegenstellingen tussen echt en getekend. En precies daar zit het zwakke punt van deze speelfilm: voortdurend blijf je je

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

bewust van de montage en de trucage. Uiteraard zit je je constant af te vragen hoe ze het doen, dat samenbrengen van de twee media met elk hun eigen vorm van humor. Maar bij *Rabbit* was de kijker erg overdonderd door de aanpak (hoewel ook Disney al veelvuldig gebruik had gemaakt van de mengvorm, met *Bedknobs and Broomsticks* als meest opvallende voorbeeld). *Space Jam* brengt een déja-vu-effect teweeg. Warner Bros wou met deze symbiose zijn Toons nieuw leven inblazen. Bugs, Taz of Roadrunner doen het wonderwel op caps, T-shirts en drinkbekers maar komen eerder flets over in deze tekenfilm. De merchandising zal echter meer dan voortreffelijk lopen en de video doen verkopen. Dat was met de filmrelease ook zo: de film kwam in februari in de bioscopen en had het beste Warner-Bros.-openingsweekend ooit. De video is uit sinds 20 augustus en er waren half oktober al zo'n 300.000 cassettes verkocht. De soundtrack was goed voor een vijftal top tien hits, van onder andere *R. Kelly* ... En ook de jury's staan te trappelen om met Awards te gooien. Op 16 november werden de Annie Awards voor de 25e keer uitgereikt (een soort Oscars voor animatie) en *Space Jam* was drie keer genomineerd: beste avondvullende film, beste regie (**Tony Cervone**) en beste producer (**Ron Tippe**). Maar is *Space Jam* daarom, ondanks een ondermaatse **Bill Murray**, een rammelend verhaal over een basketwedstrijd tegen aliens, een duffe Bugs en nietszeggende cameo-rollen van de sterspelers uit de NBA, een goede film?

AL

***

De klokkenluider van de Notre Dame

Buena Vista 1997
Bestelnummer 3708116
Prijs *f* 44,95 / Bfr.899
(±87 minuten, Alle leeftijden)

De neiging is groot om er altijd weer in te trappen. Daar doen ze bij Disney dan ook

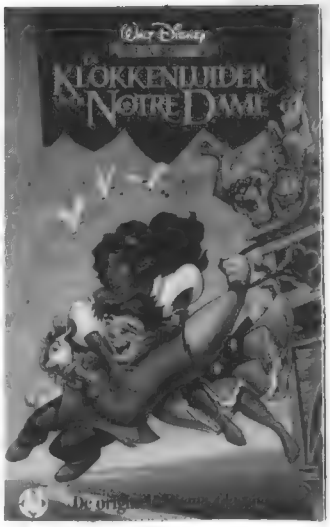

erg hun best voor. Ze maken promo's met de spectaculairste stukjes tekenfilm en trekken kapitalen uit voor reclame. Zelfs de ukkies krijgen in het vrolijke weekblad *Donald Duck* stripjes en afbeeldingen van de nieuwste Disneyhelden voor hun kiezen. En dus gaat iedereen weer naar de bioscoop om de nieuwe 'classic' te zien. Een paar maanden later wordt ook nog de video aangeschaft. Iedereen trapt er keer op keer weer in. Ook bij *De klokkenluider van de Notre Dame*. Het zal de naam Disney wel zijn.

De verfilming van het boek van **Victor Hugo** is een mislukking. De spectaculaire tekenfilmtechnieken die zijn gebruikt en de bij vlagen bijzonder flitsende regie kunnen dat niet verhullen. De karakters zijn vlak en voorspelbaar en doen ware aanslagen op het uithoudingsvermogen van de kijker. Vooral als ze uitgebreid gaan zingen wat ze hebben beleefd en gevoeld. Doordat inhoud van dialoogtekst en songtekst vaak een grote overlap hebben wordt de film slaapverwekkend. Het totale gebrek aan spanning in het verhaal maakt het er niet beter op.

De klokkenluider van de Notre Dame toont aan dat enorme financiële en technische middelen gecombineerd met een ontzagwekkend stuk *know-how* niet garant staan voor het maken van een goede film. Zonde van alle tijd, geld en energie die erin is gestopt.

HW

*

The Black Cauldron

Buena Vista 1997
Bestelnummer D216402
Prijs *f* 49,95 / Bfr.999 (import)
(±77 minuten, Alle leeftijden)

De Disney-tekenfilm *The Black Cauldron* (1985) is een film waarvan de Disney-studio's het bestaan het liefst ontkennen: de film kende sinds 1985 geen enkele bioscooprelease meer en plannen om de film op video uit te brengen zijn door de filmmaatschappij systematisch in de ijskast gestopt. De video-versie is nu in Engeland op beperkte schaal in roulatie gebracht, maar deze *super-widescreen*-film (oorspronkelijk gedraaid op een beeldformaat van 70 mm, beeldverhouding 1:2,35) is in een onbevredigende *full-version* (verhouding 1:1,33) op video gekwakt. Disney's belofte om de film in z'n volle glorie als breedbeeldeditie uit te brengen, werd enkele weken na de Engelse release om onduidelijke redenen 'gecanceled'.

Een film die 'geboycot' wordt door het moederbedrijf, daar moet wel heel wat mee aan de hand zijn ... Begin jaren tachtig waren de Disney-studio's wanhopig op zoek naar een manier om hun tekenfilmafdeling nieuw leven in te blazen: Disney kampte met een 'Bambi-imago' en het publiek haalde z'n schouders op voor tamme muizenreddertjes en slaapverwekkende honden- en vossenverhalen. De markt voor bioscoop-tekenfilms leek ten dode opgeschreven. Om een groter publiek aan te spreken werden de geanimeerde knuffelbeestjes en hunkerende prinsesjes in de ban gedaan en besloot men de verhaalthema's en de animatie te '*upgraden*'. Men koos voor de verfilming van een Welsche legende van de schrijver **Lloyd Alexander**: een mix tussen **Tolkien**'s *In de ban van de ring* en de verhalen van Koning Arthur, gegoten in een sausje van *sword and sorcery*.

De productie van de film nam enkele jaren in beslag, lag af en toe stil, en werd ook nog het slachtoffer van management-verschuivingen, creatieve meningsverschillen en een tekort aan *know-how* van de flink uitgedunde creatieve staf. *The Black Cauldron* werd, naarmate de première dichterbij kwam, volgestopt met technische snufjes en *special effects*, waarvan de poging om in de bioscoopzaal een heus hologram te projecteren wel de meest ambitieuze was. Dit grapje bleek technisch onhaalbaar, de film flopte jammerlijk aan de kassa en ging vervolgens de boekhouding in voor de duurste Disneytekenfilm aller tijden: de gespendeerde 40 miljoen dollar (een budget dat een garantie moest zijn voor een succesvolle film), waren inmiddels weggegooid geld.

Wie de film twaalf jaar na dato bekijkt, ziet een tekenfilm met een uitermate zwak verhaal, ongeïnspireerde muziek, vlakke animatie en oninteressante personages. De enige traktatie die de film biedt, zijn de knappe speciale effecten (veel rook, vuur en zwaveldampen) en het overheersende gevoel dat nog niet zo lang geleden de Disney-studio's barstten van de goede bedoelingen. Met die kennis in het achterhoofd is *The Black Cauldron* toch nog een interessante film, zeker voor die mensen die van mening zijn dat het 'upgraden' van Disneyfilms wel iets anders had mogen zijn dan de huidige uitgemolken, formulematige musical-klonen. Bovendien kunnen jonge vaders en moeders bij *The Black Cauldron* zich een gang naar de McDonald's besparen: er zijn geen plannen voor een Black Cauldron-Happy Meal ...

PvC

**

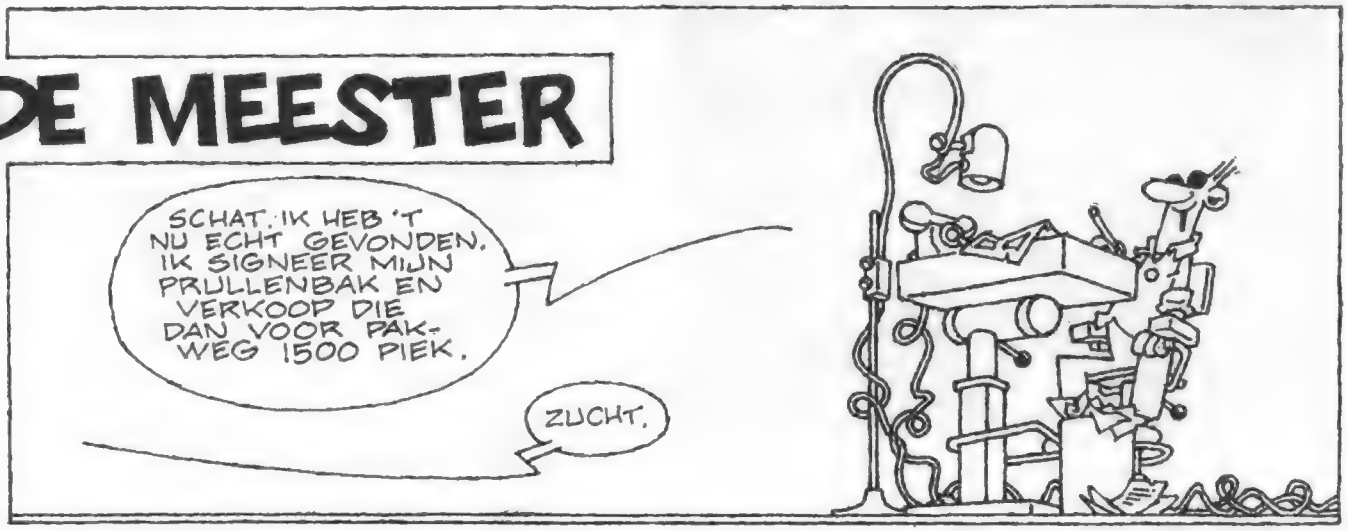

Stripprijzen van Breda

De Stripdagen Breda van 11 en 12 oktober trokken dit jaar zo'n 19.000 bezoekers. Tijdens het evenement werden de albumprijzen 1997 van Het Stripschap bekendgemaakt. **Gerard Leever** kreeg voor zijn album *Gleevers Dagboek* de prijs Album van het jaar 1997, categorie 'Oorspronkelijk. Nederlands'. In de categorie 'Oorspronkelijk buitenlands' ging de prijs voor het beste album naar *Kobe de Koe 5: Het stemgedrag der dieren* van **Johan de Moor** en **Stephen Desberg**. De prijs 'Jeugdalbum van het jaar 1997' ging naar *Stefan 10: Slagroomtaart*. Een jury bestaande uit een leerlingenafvaardiging van een aantal Bredase scholen verkoos deze strip van **Laudec** en **Cauvin** boven *Sarah Spits 12: Reuzenmieren* (**Wasterlain**) en *Douwe Dabbert 21: Het gemaskerde opperhoofd* (**Wijn/Roep**).

Op vrijdag 10 oktober vond tijdens de officiële opening van de Stripdagen Breda voor de vierde maal de uitreiking plaats van de Prijs van Breda voor Strips. Deze door de gemeente Breda ingestelde aanmoedigingsprijs (een beker en tweeduizend gulden) voor aankomende stripmakers ging dit jaar naar **Tobias Schalken** (1972). Schalken, die een opleiding aan Kunstacademie St. Joost in Breda achter de rug heeft, publiceerde reeds in ondermeer *Razzafrazz*, *Webbers Stripshow* en *Blvd*. In februari van dit jaar verscheen het eerste nummer van *Eiland*, een eigen-beheeruitgave waaraan Schalken bijdragen levert. Volgens de jury is Schalken steeds op zoek naar nieuwe vormen en mogelijkheden om zijn verhaal te doen. 'Juist bij dat streven maakt hij optimaal gebruik van zijn groot arsenaal aan uitdrukkingsmogelijkheden. Wat dat betreft is Tobias Schalken een uitzondering binnen de jongste lichting stripmakers en daardoor een aanwinst voor de Nederlandse strip', aldus het juryrapport.

In het vorige nummer van *Stripschrift* konden we het net meenemen: het nieuws dat **Thé Tjong-Khing** een speciale prijs overhandigd zou krijgen tijdens De Stripdagen. Het bleek om de zogenoemde Trentenaire te gaan, een speciale prijs ingesteld ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van Het Stripschap. Thé Tjong-Khing kreeg de prijs voor zijn gehele oeuvre vanwege zijn grote verdiensten voor het beeldverhaal in de vorm van strips en illustraties. De eenmalige prijs bestaat uit een sculptuur en een oorkonde.

Volgens Het Stripschap is het werk van Thé Tjong-Khing buitengewoon. In zijn strips, waarvan *Iris* en *Arman & Ilva* de bekendste zijn, is niet alleen het verhaal belangrijk, maar de stripfiguren zelf ook. Ze komen tot leven en de tekeningen krijgen hierdoor bijna echte emoties. Ook in zijn latere illustratiewerk zet Thé Tjong-Khing deze trend voort: een illustratie van Khing laat een figuur uit een kinderboek tot leven komen, aldus Het Stripschap.

RS

Breuk tussen Kuijpers en Griffioen

De samenwerking tussen **Henk Kuijpers** en **Arthur Griffioen** is definitief verbroken. Er zullen bij Griffioen Grafiek geen nieuwe Kuijpers-uitgaven meer verschijnen.

In december vorig jaar kwam het al eerder tot een breuk toen Kuijpers Griffioen voor de rechter daagde. Een verschil van mening over de verdere invulling van een al tien jaar lopende samenwerking was de inzet van het dispuut. Kuijpers, die gewend was aan een informele sfeer, wilde er eigenlijk een punt achter zetten. Maar Griffioen hield er een formeler standpunt op na en beriep zich op rechten die hij ontleende aan de langdurige samenwerking. De rechter wees op het bestaan van het gewoonterecht en stelde voor

Franka b.v.

dat beide heren nog eens om de tafel zouden gaan zitten. Volgens Kuijpers is er vervolgens serieus geprobeerd een compromis te sluiten. 'Mijn voorstel luidde dat ik in staat zou moeten zijn de samenwerking na een jaar of drie te beëindigen. Arthur wilde als uitgever voor een langere periode de rechten van mijn producten. Dan houdt het op een gegeven moment op.'

'Kijk', zegt Kuijpers, 'een striptekenaar staat aan het begin en eind van een keten. Hij levert als eerste een idee, maar moet als laatste op zijn geld wachten. Voor de album- en tijdschrif-

FOTO RUDMER NIJMAN

***Links*, Khing met oorkonde behorende bij de Trentenaire.**

FOTO RUDMER NIJMAN

***Rechts*, Uitreiking van de P. Hans Frankfurtherprijs door diens weduwe en dochter tijdens De Stripdagen Breda aan René van Royen en Sunnyva van der Vegt voor hun boek *Asterix en de waarheid*.**

tenmarkt, waar met grote oplagen wordt gewerkt, zit een tekenaar vast aan percentages en afspraken tussen uitgever, distributeur en winkelier. Zelf krijg ik voor iedere nieuwe Franka, die voor ƒ12,95 (±Bfr.259) wordt verkocht, 10 procent van Big Balloon. Maar op die veel kleinere markt van luxe-uitgaven moeten die lijnen kort gehouden worden. Anders is er nauwelijks iets mee te verdienen. Dan doe ik het liever zelf.'

Volgens Kuijpers zijn beide partijen in tegenstelling tot het eerste conflict zonder ruzie uit elkaar gegaan. Dat beaamt ook Arthur Griffioen: 'Ditmaal is de overeenkomst puur om zakelijke reden verbroken. Henk heeft moeite met het geld dat hij aan onze uitgeverij kwijt is en wil zijn werk voortaan zelf uitgeven.' Griffioen betreurt het besluit, maar zegt dat er ook bij hem een grens is. 'Hoewel het werk van Henk goed verkocht, stelde hij steeds hogere eisen. Hij wilde niets van zijn rechten kwijt en bedong hogere marges. Voor ons houdt het dan ook een keer op. Wij gaan niet tot het oneindige.'

Op verzoek van Griffioen ('ga je uit elkaar, doe het dan goed') heeft Kuijpers de voorraden van zijn werk opgekocht voor enige tienduizenden guldens (een exact bedrag wil hij niet noemen). Hij gaat ze zelf verhandelen en brengt ook nieuwe uitgaven uit. Dit betekent dat het laatste *Franka*-album *De ogen van de roerganger* niet als extra luxe-editie in de *Série d'Ami*-reeks van Griffioen wordt uitgebracht. Kuijpers hierover: 'De rechten van de *Série d'Ami* liggen bij Arthur. Ik start in het verlengde hiervan met de *Collector's Edition*. Deze wijkt enigszins af van de *Série d'Ami*, maar kent dezelfde opzet. *De ogen van de roerganger* zal de reeks openen.'

Kuijpers gebruikt zijn eerder opgerichte Franka B.V. als uitgeverij. Hij legt momenteel de laatste hand aan de zogedoopte *Mega Editie*. Het is een luxe-bundeling van de twee bij elkaar horende verhalen *Het Portugese goudschip* en *De ogen van de roerganger*. 'Het zijn boeken voor verzamelaars. Voor hen geef ik ook *Franka Magazine* uit. Van dit informatiebulletin heeft onlangs het eerste nummer het licht gezien. Het verschijnt onregelmatig; dit hangt af van de tijd die ik er voor vrij kan maken. Het is niet in de winkel te koop. Ik doe enkel aan *controlled circulation*.'

RS

Romeinse school

Het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal in Brussel heeft een tentoonstelling opgezet rond het werk van de Scuola Romana Dei Fumetti, een groep Romeinse stripauteurs wier werk een collectieve identiteit heeft aangenomen. Het aardige is dat deze groep een school heeft met leraren en leerlingen en dat van beide soorten auteurs werk is te zien. Dat varieert van tekenwerk voor publiciteitscampagnes tot Storyboards voor speelfilms.

De tentoonstelling loopt tot 18 januari 1998.

Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel. Telefoon (+32)(0)2-2191980.

HW

Lichtenstein overleden

Maandag 29 september jongstleden overleed de Amerikaanse kunstenaar **Roy Lichtenstein** op 73-jarige leeftijd. Voor vele kunstenaars was Lichtenstein in de jaren zestig een wegbereider. Met zijn enorme uitvergrotingen van stripplaatjes en bijbehorende cliché-achtige teksten in balloons reageerde hij op het strenge idioom van de abstract-expressionisten. Die moesten niets hebben van zijn, in hun ogen, banale schilderwerken. Lichtenstein werd later gezien als de 'grand old man' van de pop art. Hij veranderde zijn stijl niet wezenlijk meer. Volgens kunstkenners ligt zijn belang in het openbreken van de 'hoge kunst' waardoor contacten gelegd konden worden met de 'lage kunst', zoals strips.

In *de Volkskrant* van 2 oktober toonde Sigmund zich zelfs geschokt door het overlijden van Lichtenstein.

RS/de Volkskrant

Marvel-uitgever vereeuwigd in drukinkt

De laatste eer betuigen aan een overledene kan op tal van manieren. De nabestaanden van **Mark Gruenwald**, scenarist en uitgever bij Marvel Comics, kozen een wel zeer morbide variant. De as van Gruenwald is vermengd met de inkt waarmee zijn strip *Squadron Supreme* wordt herdrukt.

Gruenwald overleed op 12 augustus 1996 aan een hartaanval. Hij werd 43 jaar oud. De Amerikaan stond bij Marvel bekend als een excentriek genie, die zijn creativiteit het beste kwijt kon in de scenario's voor *Squadron Supreme*. Deze twaalfdelige serie belicht een utopische samenleving waarin superhelden vechten voor morele zaken om een perfecte wereld te verwezenlijken. Gruenwald schreef de verhalen medio jaren '80.

Het gecremeerde lichaam van Gruenwald werd geen rust gegund. Na de crematie reisde de as af naar Danner Press Corporation in Canton, Ohio. Danner is verantwoordelijk voor het drukken van Marvel-paperbacks en heeft ook de gebundelde herdruk van *Squadron Supreme* mogelijk gemaakt. Over de wijze waarop Gruenwalds as is vermengd met drukinkt doet het bedrijf geen uitspraak.

De honderd pagina's tellende *Squadron Supreme*-bundel geldt als eerbetoon van Marvel aan haar overleden medewerker. In het voorwoord schrijft Gruenwalds weduwe Catherine over haar man: 'He remained true to his passion for comics, as he has truly become one with the story and blended himself in the very fiber of the book in his ultimate desire for uniqueness and a brush with immortality of sorts.' Het is onbekend of de media-aandacht voor het bizarre drukprocedé tot een run op de *Squadron Supreme*-herdruk heeft geleid.

JM

Wandelen

Voor mensen die zich niet met de auto voortbewegen en in Zuid-Holland wonen is er nu een prachtig boekje uit: *Wandellijnen. Natuurwandelingen bereikbaar met bus en trein*. Het is geschreven door **Hugo Veldman** en het biedt tal van mogelijkheden om de natuur in de regio Den Haag op een prettige manier te leren kennen.

'Fijn, maar waarom staat die mededeling in *Stripschrift*?', zult u zich misschien afvragen. Nou, de meer dan dertig illustraties in het boekje zijn verzorgd door Studio Bajo uit Den Bosch, dezelfde plek als waar *Jan Sandaal* en vele andere illustraties en tekeningen vandaan komen. *Wandellijnen* is dus niet alleen leuk voor de wandelaar, maar ook voor de striefhebber.

De prijs van het boekje is ƒ19.90 (±Bfr.398), het telt 104 pagina's en het ISB-nummer is 90-6224-392-4.

Info: A. Numankade 17, 3572 KP Utrecht, telefoon (+31)(0)30-2731840, telefax (+31)(0)30-2733614.

HW

Striptekentechnieken

176 pagina's in kleur met alle mogelijke denkbare tips en informatie over hoe je een strip moet tekenen voor het luttele bedrag van ƒ29,95 (±Bfr.599). Is dat niet mooi?

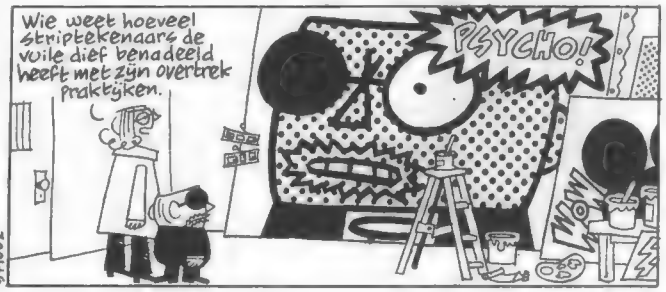

Librero Nederland heeft het boek uitgegeven en kunstenaar/ontwerper **Steve Whitaker** heeft het geschreven. Speciaal voor de Nederlandse uitgave zijn er nog diverse illustraties en voorbeelden van Nederlandstalige stripmakers toegevoegd. Daarmee is het boek een onmisbaar naslagwerk geworden voor iedereen die zich meer vaardigheden aan wil leren op het gebied van strips tekenen (ISBN 90-7226754-0).
Info: Postbus 79, 5320 AB Hedel, telefoon (+31)(0)73-5993945.

HW

Darling Market deelt uniek geschenk uit

Op 6 en 7 december is er van 9 tot 19 uur een Speelgoed- en Stripboekenbeurs in Darling Market (Volmerlaan 12, Rijswijk). Als lezer van Stripschrift kunt u in het bezit komen van een uitvouwstripboekje van *Jim Silver* uit 1954! De organisatie heeft namelijk de hand weten te leggen op een beperkt aantal van deze boekjes. Gezien de kleine oplage kunnen zowel op zaterdag als zondag de eerste 100 bezoekers bij inlevering van een kopie van pagina 2 van dit nummer van *Stripschrift* zo'n boekje in hun bezit krijgen. Om de overige bezoekers niet met lege handen naar huis te sturen, krijgen die eveneens bij inlevering van zo'n kopie een – zoals de organisatie het noemt – 'beslist niet onaardig miniboekje uit 1961' (1 per persoon!). Beide boekjes zijn in mint-conditie, want nooit in omloop geweest. Voor verzamelaars dus een buitenkansje. De organisatie verwacht op de beurs een zeer wisselend aanbod: van miniatuurauto's tot verrassingseieren, van poppen tot Disney, van treinen tot blokken. Ook zijn er al veel aanmeldingen binnen van standhouders met strips. Striptekenaars krijgen gratis de gelegenheid hun werk te tonen.
Info: Marion Verbraak, telefoon (+31)(0)20-6221195.

AvO

Mattotti's Mannen van de wereld

Lorenzo Mattotti heeft het affiche ontworpen van *Mannen van de wereld*, het nieuwe cabaretprogramma van **Erik van Muiswinkel** (Cabaret Zak en As, Ook dat Nog, Spijkers) en **Diederik van Vleuten** (Cabaret Zak en As, Spijkers). **Pieter Bouwman** verzorgt de regie. Het programma is tot en met 2 juni 1998 te zien in diverse theaters in het land.
Mannen van de wereld is cabaret uit de zogeheten stoomwalstraditie: anderhalfuur theater aan één stuk. Een dramatisch plot ontbreekt, net als de pauze. Het publiek wordt platgewalst, en blijft net als de spelers na het slot uitgeput achter. Volgens de makers gaat *Mannen van de wereld* gedeeltelijk over mannen, maar nog meer over de wereld. De rode draad die door de voorstelling loopt, is het onvermogen van de moderne, hooggeschoolde westerling om zijn voorouders (de oermensen) te begrijpen alsmede exotische volkeren als Dajak en Papoea's die nog 'oer-sporen' vertonen. Diverse westerse vandalen, die de uithoeken van de wereld onveilig maken, passeren de revue. Zelfs Asterix komt ter sprake. Hij vormt de inzet van een debat over het fundamentele verschil tussen man en vrouw: vrouwen kunnen niet lachen om de Galliër, omdat zij de plaatjes te druk vinden.
Voor het affiche zocht Van Muiswinkel naar een grafische vorm waarin krachtige oerbeelden uit Oceanië, die hij in een fotoboek had gezien, verwerkt konden worden. In het album *Labyrinthen* vond hij die vorm, namelijk de krijttekeningen van Mattotti. Van Muiswinkel benaderde de Italiaanse tekenaar met het verzoek de affiche te ontwerpen. Mattotti koos voor twee monolithische figuren (een beeld van Paaseiland en een beeld van een ander Oceanisch eiland) die in een grot op een westerse manier met elkaar converseren. Ze lijken authentiek, maar moderne elementen als het glas alcohol en de sigaret verwijzen naar het hedendaagse.
Een aantal schetsen en het eindresultaat zijn op de achterkant van dit nummer van *Stripschrift* te zien.

RS

Cartoondam revisited: Peekel gedagvaard

Hoe gaat het toch met **Han Peekel**? De *Wordt vervolgd*-presentator blijft hartstochtelijk dromen over een spetterend strippretpark, maar voorlopig is het enige dat groeit de stapel brieven van advocaten op Peekels deurmat. Nu is het weer **Robert Kopuit**, de eens zo loyaal lijkende talent scout van Peekel, die de samenwerking heeft opgezegd en een dagvaarding heeft gestuurd. Daaraan heeft hij, zegt hij zelf, 'gebruikelijke maatregelen' verbonden. Dat wil zeggen: beslag laten leggen. Hoewel Kopuit op advies van zijn advocaat verder niets over de zaak wil zeggen, wordt er in de wandelgangen al een bedrag van 5 ton genoemd, één ton als achterstallig salaris en een veelvoud daarvan om met het idee verder te mogen. 'Ik ben weg bij Peekel', zegt Kopuit. 'Dat mag u best weten. Ik heb Peekel heel lang in de gelegenheid gesteld iets te doen aan de situatie. Dat heeft hij verzuimd. Dus ben ik weggegaan.' In het eerste artikel over Cartoondam meldde **Daan Jippes** al dat Kopuit een advocaat in de arm had genomen tegen Peekel. Kopuit zelf wilde dit toen echter bevestigen noch ontkennen. In het artikel stond de zin dat Kopuit destijds nog wel de telefoon opnam met: 'Cartoondam, Robert Kopuit'. Over die zin zei Peekel toen: 'We hopen dat hij dat nog lang zal blijven doen, naast zijn ander belangrijk werk voor Cartoondam'. Nu zegt Kopuit dat Jippes destijds inderdaad al gelijk had gehad. Dat is niet verbazingwekkend, want Jippes zat naast Kopuit toen deze zijn eerste gesprekken met zijn advocate voerde. Kopuit: 'Ik heb gelijktijdig met Daan actie ondernomen, al was ik in het begin afwachtender. De reden dat ik een advocaat in de arm nam is helder: Peekel is ook naar mij, vind ik, zijn contractuele verplichtingen niet nagekomen. Natuurlijk gaat het daarbij om geld, maar ook om andere dingen.' Zoals de mislukte samenwerking met de door Kopuit naar Nederland gehaalde Daan Jippes? 'Het gebeuren met Jippes speelde ook een rol. Dat zal ik niet ontkennen. In de maanden dat Jippes hier was heeft hij helemaal niets gedaan. Dat zegt Jippes ook zelf. Maar als u mij nou vraagt aan wie dat lag, dan zal ik me voorzichtig uitdrukken: naar mijn idee lag het niet aan Jippes.'
Op het moment van het ter perse gaan van dit nummer waren de advocaten van Peekel en Kopuit nog met elkaar in onderhandeling over de verdere voortgang van de tekenfilmstudio, die de basis van Cartoondam moet worden. Het kort geding dat Peekel tegen Kopuit had aangespannen om het beslag te laten opheffen, is vanwege die gesprekken uitgesteld. 'Voorlopig zijn alle stellingen in rust', vertelt Kopuit in een reactie. De voormalige protégé van Peekel hoopt de rechtszaal te kunnen vermijden in de zoektocht naar een oplossing met zijn vorige werkgever. Hij heeft er alle vertrouwen in. 'Er zijn signalen dat het allemaal goed gaat komen. Sterker nog, de uitkomst van de onderhandelingen zou mijns inziens nog wel eens heel verrassend kunnen zijn.' Waarover later meer. Ofwel: Wordt Vervolgd.

PB

ZONDER MEER DE MACHT AAN JE OVERDRAGEN ZOU OVERDREVEN ZIJN, WANT LATEN WE WEL ZIJN, EEN ECHTE POGING OM DE MACHT TE GRIJPEN HEB JE NIET GEDAAN...
HAN P SLEEPT HERE

Brieven

Floor de Goede, Amsterdam

Stripschap 30 jaar

Het Stripschap heeft zijn zesde lustrum uitbundig gevierd. De festiviteiten kregen een hoogtepunt tijdens De Stripdagen Breda. Zo kon ieder lid daar een boek afhalen met de titel *Dertig jaar Stripschap, dertig jaar strips in Nederland* (ISBN 90-70315-27-0). Daarin zijn tal van bijdrages te vinden van tekenaars, oud-bestuursleden van Het Stripschap en (oud-) Stripschriftmedewerkers. Onder anderen **Peter de Wit**, **Jan Bosschaert**, **Hanco Kolk**, **Mars** en **Hein de Kort** gingen voor het boek achter hun tekentafel zitten. **Kees Kousemaker**, **Börge Ring** en **Har Brok** behoren tot de mensen die een geschreven bijdrage leverden. In 84 pagina's wordt zo een beeld gegeven van dertig jaar stripgeschiedenis. **Henk Kuijpers** maakte een covertekening voor het gekartonneerde boek dat door **Hans Pols** is samengesteld. Voor niet-leden is dit boek verkrijgbaar in verschillende stripwinkels voor *f*14,95 (±Bfr.249).

Gerard Leevers felicitatie.

Eigenlijk was het op het tijdens De Stripdagen dubbel feest, want het weekblad **Donald Duck** en Disneyland Parijs vierden in het Chassé Theater dat ze 45 en 5 jaar bestonden. Lang zullen ze leven!

HW

Auracan versus Moulinsart

De erven **Hergé**, vertegenwoordigd door de Moulinsart SA (NV Molensloot), zijn in rap tempo bezig de stripwereld tegen zich in het harnas te jagen. Het laatste slachtoffer van hun geldhonger is het Waalse stripinformatieblad *Auracan*. Onze Belgische collega's hadden de euvele moed om bij een interview met **Jacques Martin** enkele illustraties te plaatsen waarop wat personages van **Hergé** figureren. Het ging niet eens om tekeningen van Hergé zelf. *Auracan* wilde een strookje plaatsen uit een special van *(A suivre)* uit 1983. Als hommage aan Hergé had Jacques Martin een strookje getekend waarin Alex en Enak Rastapopoulos ontmoeten. Daarnaast wilde *Auracan* een Kuifje-pagina uit 1965 plaatsen van Jacques Martin en **Bob de Moor**. In 1986 was de pagina verschenen in het boek *Bob de Moor: 40 ans de bande dessinée aux cotés d'Hergé* van **P.Y. Bourdil** en **B. Tordeur**, uitgegeven door Lombard. Heel netjes vroeg de redactie toestemming aan Moulinsart voor de publicatie. Omdat uitgevers in de regel nooit moeilijk doen in dergelijke gevallen, werd het blad alvast gedrukt. Het antwoord van Moulinsart kwam als een koude douche. Voor publicatie van de pagina werd een bedrag van Bfr.9000 gevraagd, voor de strook Bfr.5500. Een totaalbedrag van Bfr.14.500, meer dan *f*700. Vanwege het 'wetenschappelijk' karakter van het blad was Moulinsart echter zo goed om maar de helft van dat bedrag te eisen, toch nog het lieve bedrag van zo'n *f*350 gulden voor slechts twee illustraties.

De redactie van *Auracan* peinst er niet over toe te geven aan de ridicule eisen van Moulinsart. Omdat het nummer al gedrukt was besloot men in arren moede maar om de omstreden illustraties af te plakken. Als stille getuigen zijn de afgeplakte tekeningen nu een treffende illustratie van Moulinsarts bekrompen handelsgeest.

TB

STAPELTJE SECUNDAIR

Auracan 18

Giardino siert de omslag van dit nummer. Uiteraard komt hij ook uitgebreid aan het woord. **René Hausman** heeft zojuist postzegels voor de Belgische PTT getekend. Hoewel het op stripgebied een beetje stil geworden is rond Hausman, was dit voor de redactie aanleiding om weer eens met hem te gaan praten. Hoofdrolspeler is echter **Jacques Martin**. Ongewild is hij de spil in een conflict tussen de redactie en Moulinsart. Meer daarover elders in deze rubriek. (TB)

Info: Rue Basse Hollande 1, 1370 Jodoigne, België.

Brabant Strip Magazine 48

Een blad dat niet los verkrijgbaar is, maar alleen gratis aan de leden van Brabant Strip vzw wordt verstrekt. Niet-leden missen weinig aan het zoveelste artikel over *Seduction of the innocent* van **Frederic Wertham** en de 'comics code'. (Zit het trauma nou echt zo diep dat er na al die tijd nog steeds regelmatig over moet worden gepubliceerd?) Wel een gemis voor niet-leden is het interview met **Hermann** waarin uitgebreid gesproken wordt over fans en verzamelaars. (HW)

Info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België.

Hop! 74

Serge Carrere, die tegenwoordig furore maakt met *Leo Loden*, is de eer gegund dit nummer te openen. Interview en bibliografie zijn grondig als altijd. De nostalgie van de redactie is deze keer uitgeleefd op de Britse naoorlogse strip. De serie *Garth*, verschenen tussen 1944 en 1957 staat centraal. Verder is het blad gevuld met een overvloed aan informatie: juist verschenen en binnenkort te verschijnen albums, nieuwtjes, in memoria, exposities, aankondigingen, teveel om op te noemen. (TB)

Info: 56 Bd Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk.

La Lettre de Dargaud 36

Prominent op de voorpagina wordt de samenwerking tussen de regisseur **Luc Besson** en de stripmakers **Jean Giraud** en **Jean-Claude Mézières** vermeld. *The Fifth Element* was een kaskraker en Mézières mag uitgebreid over zijn bijdrage vertellen. **Greg** vertelt over zijn vroegste stripervaringen (Donald & Mickey) en **Gilles Chaillet** maakt reclame voor *Vasco*. (TB)

Info: 6 rue Gager Gabillot, 75015 Parijs, Frankrijk.

Mangazine 97/1

Waarin wederom enkel aandacht voor Polygrams eigen producten als *3x3 eyes*, *Bubblegum Crash* en de live-actionversie van *Wicked city*. Belangrijkste nieuws is dat een groot aantal Mangavideo's enorm in prijs is verlaagd. (HW)

Info: Postbus 432, 1200 AK Hilversum.

MTVC 23 en 24

Waar staat de B in Ollie B. Bommel voor? **Marc de Bruijn** schrijft in nummer 23 van het orgaan van de Marten Toonder Verzamelaarsclub in een artikel over deze vraag, dat de B staat voor Berendinus. Hij baseert zich daarbij op de rubriek 'Brieven van heer tot heer' in *Tom Poes Weekblad*. Hij blijkt er naast te zitten want in nummer 24 staat een brief van **Eiso Toonder** waarin hij laat weten dat de brievenrubriek niet door zijn vader werd geschreven, maar door redactrice **Ans Herblot**. Marten Toonder heeft volgens hem ooit in een interview laten weten dat de B nergens voor staat en er enkel is voor het klank- en taalritme.

Verder is er in deze twee nummers aandacht voor het standbeeld in Den Bommel, de gebruikswaarde van strips in de geschiedenis en allerlei kleine Bommelnieuwtjes. Het goede nieuws is dat na de clubdag het aantal leden van de MTVC is gestegen tot een recordhoogte van 340 leden. Niet gek! (HW)

Info: Strausslaan 205, 5011 KH Tilburg.

Rraah! 39

De redactie van dit fantastisch geïllustreerde en gedrukte tijdschrift heeft in dit nummer vooral veel plaats ingeruimd voor de nieuwe verschijnselen in de stripwereld. Zo is er een uitgebreide beschouwing van het expressieve en vernieuwende stripwerk van **Bill Sienkiewicz**, een interview met **Timo Würz** die bij het maken van zijn serie *XCT* veel gebruik maakt van de com-

puter, een artikel over computerlettering, een stuk over de 'Deutschen Comic Guide' die op CD-rom verschijnt en een verhandeling over het prachtige werk van het aanstormende Zwitserse talent **Enrico Marini** die in ons land vooral van de serie *Gipsy* bekend is. Echt een nummer voor mensen die bij willen blijven dus! (HW)
Info: Eppendorfer Weg 67, 20259 Hamburg, BRD.

Universal Comics Magazine 8
Er staan vooral véél artikelen in dit tijdschrift. Lang zijn ze niet. Onderwerpen zijn: Stripwinkel Tommy in Tilburg, surfen langs comicsites, *Multiple Man*, sciencefiction in de strip, fantasy en sword & sorcery in comics, *Stuck Rubber Baby*, *The X-files* in comicvorm, *The Sandman* en Japanse amateurcomics. En natuurlijk heeft **Steven de Rie** weer zijn bijdrage geleverd in de vorm van een paar strippagina's. (HW)
Info: Gitaarstraat 10, 3208 RK Spijkenisse.

Zozolala 91 t/m 93
Nummer 91 biedt een interessant gesprek met **Edmond Baudoin** naar aanleiding van het verschijnen van *De reis*. Verder plaatst **Pieter van Oudheusden** kanttekeningen bij de stroom *Kuifje*-publicaties. Volgens Van Oudheusden wordt Kuifje steeds minder

gelezen. In Acacialaan komt ditmaal **Marq van Broekhoven** langs. (RS)
Prachtig! Een uitgebreid interview met **François Boucq** in nummer 92! De man blijkt er een beetje een abstract denkniveau op na te houden, maar blijft desondanks vier pagina's boeien. Verder in dit nummer een diepgaande analyse van de reeks *Oriëntaals dagboek* van **Jacques Ferrandez** die in Nederland zó slecht verkocht dat uitgeverij Casterman halverwege de reeks heeft besloten de vertaling ervan stop te zetten. Zij die de eerste delen hebben gekocht kunnen in *Zozolala* de afloop lezen.
In nummer 93 is het **Will Eisner** die de meeste aandacht krijgt. **Karin van Wylick** heeft zijn werk gelezen, de secundaire literatuur erbij gepakt en een uitgebreide beschouwing geschreven. Eisner zelf schreef het essay 'Strips en het nieuwe alfabetisme' dat *Zozolala* voor de gelegenheid heeft vertaald. Verder is er aandacht voor **Julie Doucet** en **Naam**. (HW)
Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Climax
Zo'n twee jaar geleden bracht de Rotterdamse galerie Slaphanger regelmatig het blad *Free look* uit waarin werk was te zien van tal van knutselaars die niet alleen met de viltstift tekeer gingen, maar ook met het fototoestel. Regelmatig leek het de bedoeling van de makers om tegen seksuele taboes aan te schoppen. Dit uitte zich vooral in de afbeelding van poep en geslachtsdelen.
Free look bestaat al een tijdje niet meer, maar nu is er dan *Climax* voor in de plaats gekomen. De vormgeving en de uitgever zijn dezelfde en wederom is er veel poep en schaamdeel in te zien. Toch is er een groot verschil: *Climax* heeft een kleine kwalitatieve meerwaarde. De tekeningen en de strips zien er beter uit en er zijn zowaar enkele bekende namen uit de wereld van de eigen-beheerstrips in het blad opgenomen. Ook bijzonder aardig is dat twee medewerkers zijn afgereisd naar Bussum om **Peter Pontiac** te interviewen. Wellicht dat *Climax* op deze manier een groter publiek en een langer leven zal hebben dan *Free Look*.
Info: Galerie Slaphanger, R. Manzstraat 67, 3026 TV Rotterdam.

Fin de Semaine
Stripwinkel 'Het besloten land' uit Leuven wilde jong Vlaams striptalent aanmoedigen en ondersteunen en nam het initiatief tot de uitgave van dit 48 pagina's tellende boekje waarin **Bart Schoofs**, **Nunes**, **Karel Lauwers**, **Foob** en **Nix** elk acht pagina's mochten vullen. De titel van het boekje is tegelijkertijd het thema, en het vertrekpunt van ieder verhaal is een vier verdiepingen tellend hoekhuis van waaruit steeds weer een nieuwe hoofdpersoon een avontuur begint.
Het aardige van dit boek is dat alle vijf de verhalen totaal van elkaar verschillen en toch stuk voor stuk zeer de moeite waard zijn. Met name de manier waarop Nix de ledigheid van het bestaan van een uitgerangeerde werkloze in beeld brengt, de simpele vertelwijze van Lauwers en het groffe geweld van Nunes ('Iedereen blijft koel! Dit is een overval! En als één van julie peniszuigers beweegt, executeer ik iedere laatste moederneuker van jullie!') staan gerant voor een unieke leeservaring. Prijs: Bfr.250 (±*f*12,50).
Info: Het besloten land, Parijsstraat 16, 3000 Leuven, België.

Gr'nn 3
In dit Groningse striptijdschrift, dat de laatste tijd ook werk van stripmakers van buiten de provincie plaatst, draait deze keer een groot deel om het verschijnsel 'smurf'. Om het themakarakter kracht bij te zetten heeft de redactie de titel voor deze gelegenheid omgedoopt in *Sm'rf*.
De inhoud is uiterst leerzaam. Zo blijkt **Vader Abraham** in een verhaal van **Mestrik** alleen Smurfen te zien als hij blauw het kleine café aan de haven verlaat en weet **Erik Wielaert** in stripvorm te verhalen hoe de salsaparilla in Smurfenland plaats heeft moeten maken voor nederwiet. Het is met name het minder bekende ontluikend talent als **Jan Krol**, **Naam** en **Diederik van Dijken** dat zich op het Smurfenthema heeft gestort. De twee uitzonderingen hierop zijn **Mark Hendriks** – die het niet bepaald geslaagde drie pagina's tellende smurfenverhaal *Mushromia* maakte – en **Inktvis Prutdukties** die zijn bijdrage niet van een titel heeft voorzien.
John Croezen, **Reinder Dijkhuis** en **Ben Vranken** hebben zich niets van het thema aangetrokken. Desalnietemin zijn hun verhalen de smaakmakers van het nummer dat is verschenen in een oplage van 175 exemplaren en dat *f*7 (±Bfr.140) kost.
Info: Stalactiet, Helperbrink 15, 9722 EE Groningen.

The Order 1
In dit eerste officiële nummer van de Nederlandse comicserie rond Powerbeast en Shadow blijken superhelden en hun tegenstrevers niet altijd bovennatuurlijke, humorloze en stoere wezens te zijn. Bovendien gaan makers **Eelco Koper**, **Jan Wanders** en **Matthijs Koevoets** typische comicelementen te lijf met een Europese tekenstijl. Dat maakt dat het ook voor de niet-comicliefhebber heel aardig kan zijn om kennis te nemen van dit onderhoudende boekje.
Info: Eelco Koper, Fluit 22, 8531 AZ Lemmer.

Yahoo 6
Liefhebbers van het werk van **Zookie** kennen dit tijdschrift al langer, want hij is de centrale figuur van dit blad. Daarnaast staat er werk in van andere bekende small-presstekenaars als **Maaike Hartjes**, **Floris Oudshoorn** en **Marcel Ruijters**. Ook minder bekende namen als **Giacomo Fratelli**, **Eric van Boxtel** en **Sumatra** zien hun werk geplaatst in dit toch ietwat chaotisch ingedeelde tijdschrift. Het aardige is dat in ieder geval één van de makers de chaos onderkent: Maaike Hartjes maakte voor dit nummer een tekening van een geblindoekte Zookie die met een schaar en lijm in de weer is om *Yahoo* in elkaar te zetten.
Info: Zookie-Comix, Irenestraat 9, 4551 GN Sas van Gent.

HW

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

November is *JLA*-maand.

Stilte voor de storm

Op het moment van schrijven is er nog steeds geen duidelijkheid over de situatie van uitgeverij Marvel Comics. Zoals al eerder in deze rubriek werd vermeld, heeft Marvel eind 1996 de zogenaamde 'Hoofdstuk 11-bescherming' aangevraagd, als maatregel om ontevreden aandeelhouders tijdelijk de mond te kunnen snoeren en een nieuw financieringsplan op te stellen. Maar die bescherming duurt niet eeuwig en één dezer dagen wordt de definitieve uitspraak in de procedure verwacht. In het ergste geval betekent dit, dat Marvel failliet wordt verklaard. Welke gevolgen dit zou kunnen hebben voor de vele comics die Marvel uitgeeft, is niet geheel duidelijk, maar als het faillissement inderdaad wordt uitgesproken, zou het een unieke en zeer dramatische gebeurtenis in de comic-wereld betekenen.

JLA, Paradise Lost.

En wees eerlijk, het zou een beetje Marvels eigen schuld kunnen zijn. Zij vonden immers enkele jaren geleden dat ze hun kapitaal in aandelen moesten verdelen en deze op de beurs moesten verhandelen. Marvel zag het grote geld, maar nu de hausse in de comic-markt voorbij is, zijn de aandeelhouders eerder een last dan welkome gasten. Hoe dan ook, dit verhaal wordt ongetwijfeld vervolgd.

Nieuw, nieuwer, nieuwst

Het is weer bijna kerstmis en de Amerikaanse uitgeverijen spelen daar als altijd handig op in. Al in november komen alle grote uitgeverijen met vele nieuwe series, speciale mini-series of one-shots.

Uncle Sam, een nieuwe miniserie.

DC Comics maakt het van alle uitgeverijen wel heel erg bont. De marketingjongens van DC hebben namelijk de maand november tot 'JLA-maand' gebombardeerd. JLA is op dit moment de best verkopende DC-serie en dat is niet geheel onterecht. Schrijver *Grant Morrison* en tekenaar *Howard Porter* maken reeds een jaar lang interessante en verfrissende verhalen over de JLA, het superheldenteam bestaande uit de populairste helden uit de DC-stal. Dat verkoopt lekker, dus is het blijkbaar tijd om het JLA-concept eens goed uit te melken. Het begint al met een zogenaamde maxi-serie genaamd JLA: Year One. Het idee is vergelijkbaar met dat van Batman: The Long Halloween. Dat wil zeggen, één groot verhaal dat gedurende een jaar wordt verteld. Zoals de titel al doet vermoeden, gaat de serie over de begindagen van de JLA, zodat een handjevol klassieke helden weer eens mag opdraven (Flash, Green Lantern, Black Canary, Martian Manhunter en Aquaman). De tekst word verzorgd door *Mark Waid* en *Brian Augustyn* (schrijvers van The Flash en vroeger van Impulse), en de tekeningen komen voor rekening van *Barry Kitson* (bekend van Azrael). Interessant? Misschien. Commercieel? Zeker.

Naast deze maxi-serie brengt DC ook nog een JLA-miniserie uit, genaamd JLA: Paradise Lost. In drie nummers wordt een onlangs geïntroduceerd nieuw personage grondig onder de loep genomen, waarna deze held uiteindelijk lid wordt van de JLA. Je kunt je afvragen of je daarvoor nu een hele mini-serie moet maken, maar schrijver *Mark Millar* (bekend van Swamp Thing) en tekenaar *Ariel Olivetti* vonden het blijkbaar noodzakelijk. De vraag is alleen, of deze serie ook echt noodzakelijk zal blijken.

Gelukkig staan er naast deze uiterst

Duur maar mooi: *WonderWoman, Amazonia.*

door
OLAV BEEMER

commerciële projecten ook nog enkele interessante DC-projecten op stapel. Neem nu bij voorbeeld de tweedelige mini-serie Uncle Sam. Deze serie, die onder de Vertigo-imprint wordt uitgegeven, laat de Amerikaanse geschiedenis zien door de ogen van een mysterieuze man die gekleed is als Uncle Sam, de verpersoonlijking van de Amerikaanse droom. *Steve Darnall* (bekend van Empty Love Stories) en *Alex Ross* (die met zijn prachtige tekenstijl al vele prijzen heeft gewonnen, onder meer voor de mini-serie Kingdom Come) maken van deze mini-serie een vreemde maar interessante reis door de tijd, die voor de lezers van de Vertigo-series zeker de moeite waard is.

Ook de moeite waard is de one-shot Wonder Woman: Amazonia. Deze achtenveertig pagina's tellende special is een zogenaamd Elseworlds-verhaal, hetgeen inhoudt, dat het zich niet binnen de normale continuïteit van het DC-universum afspeelt. *William Messner-Loebs* (vroeger schrijver van Wonder Woman) en *Phil Winslade* (bekend van de mini-serie Goddess) kunnen zich derhalve uitleven en dat kan bijna niet anders dan goede resultaten opleveren. De hoge coverprijs van $7.95 zal er echter helaas voor zorgen, dat deze special uitsluitend voor liefhebbers zal zijn.

Marvel Comics heeft ook de maand november uitgekozen om enkele nieuwe projecten en series te lanceren. De twee belangrijkste series zijn natuurlijk Fantastic Four en Captain America. Een jaar geleden werden deze series, net als Avengers en Iron Man, grondig onder handen genomen door *Jim Lee* en *Rob Liefeld*, waarbij alle series gewoon weer bij nummer 1 begonnen. Nu het project 'Heroes Reborn' is afgelopen en de helden uit de vier series weer in de normale Marvel-tijdlijn zijn teruggekeerd, vond Marvel het blijkbaar een goed idee om deze series opnieuw bij nummer 1 te laten beginnen. In december verschijnen Avengers 1 en Iron Man 1, maar in november is het al de beurt aan Fantastic Four 1 en Captain America 1.

Fantastic Four wordt geschreven door *Scott Lobdell* (vroeger van X-Men) en getekend door *Alan Davis* (die door zijn werk voor Excalibur bekend werd), en als Lobdell zuinig is met clichés (wat hij niet altijd is), kan dit een interessante nieuwe start worden. Captain America begint weer waar de serie een jaar geleden abrupt ophield, namelijk met schrijver *Mark Waid* (Flash, Impulse) en tekenaar *Ron Garney*. Het werk van beide heren is altijd enerverend en origineel, maar de verwachtingen zijn zo hooggespannen, dat het de vraag is of zij daaraan kunnen voldoen.

Kleine schaal

Niet alleen de grote uitgeverijen staan vanwege hun nieuwe uitgaven in het nieuws, ook de kleinere uitgeverijen doen hun best om zich zo goed mogelijk te profileren. Event Comics slaagt daar tot nu toe het beste in. *Joe Quesada* en *Jimmy Palmiotti* hebben deze uitgeverij enkele jaren geleden opgericht en geven er sinds die tijd hun serie Ash uit. Ondertussen is Ash niet langer de enige serie die ze uitgeven en een handjevol grote namen is beide heren komen helpen. Zo maakt *George Pérez* (vroeger bekend van Avengers en Wonder Woman) faam met zijn serie Crimson Plague en leveren schrijvers *Mark Waid* en *Brian Augustyn* (van de serie Flash) leuke mini-series af. Vanaf november wordt het team van Event versterkt met schrijver *James Robinson* (Starman, Cable), die een nieuwe maandelijkse Ash-serie gaat schrijven, terwijl Quesada en Palmiotti voor de tekeningen garant staan. Met Robinson in de gelederen, kan de ster Event Comics alleen maar verder rijzen.

Enkele jaren geleden vervulde Crusade Entertainment zo'n beetje de rol die Event vandaag de dag vervult. Schrijver/tekenaar *Bill Tucci* haalde met zijn serie Shi vele lezers binnen en leek een rooskleurige toekomst tegemoet te gaan. Helaas heeft Tucci dat succes niet kunnen doorzetten. In een poging om zijn succes optimaal te kunnen uitbuiten, heeft Tucci binnen een jaar een half dozijn nieuwe series op poten gezet, maar dat is voor vele lezers de spreekwoordelijke druppel geweest. Uitmelken is één ding, maar totaal geen respect voor de lezers tonen, is iets heel anders. Zeker, de series verkopen nog altijd redelijk en ook nu komt Crusade weer met een nieuwe mini-serie op de proppen, namelijk Shi: East Wind Rain, maar als Tucci niet snel van tactiek verandert, zien we hem wellicht over een jaar of twee niet meer in de comic-bestelgidsen terug. En dat zou toch jammer zijn van zijn talent.

Harris Comics staat al jaren bekend als de uitgeverij van de comic Vampirella. Kortom, een exponent van de 'Bad Girl'-gekte, en aangezien die rage bijna voorbij is, zou je zeggen dat deze uitgeverij binnenkort weinig voet aan vaste grond meer zal krijgen. Niets is minder waar. In november brengt Harris een driedelige Vampirella-miniserie uit, genaamd Ascending Evil. Op zich niets bijzonders, ware het niet dat twee beroemde schrijvers zijn aangetrokken om dit verhaal te maken. *Grant Morrison* (JLA) en *Mark Millar* (Swamp Thing) staan altijd garant voor intrigerende verhalen, zodat Vampirella: Ascending Evil wellicht de verrassing van de afgelopen paar maanden kan worden.

Tot slot verdient ook nog de nieuwe uitgeverij Liar Comics de nodige aandacht. De tot nu toe enige serie van deze uitgeverij heeft de naam More Than Mortal en hoewel er pas enkele nummers zijn verschenen, blijkt nu al dat deze serie de nieuwe hit van het jaar 1997 is. Deze serie, gemaakt door *Sharon Scott* en *Steve Firchow* (een nog onbekende schrijfster respectievelijk een voormalig Image-tekenaar), lijkt in de verte een beetje op Witchblade, de successerie van Image, maar heeft toch een eigen sfeer en een goede verhaallijn. Deze serie, die binnen korte tijd al een grote populariteit heeft verworven, is meer dan de moeite waard, niet alleen voor liefhebbers van verhalen over de Middeleeuwen, maar ook voor iedereen die het standaard superheldenwerk onderhand wel heeft gezien.

Kortom, Marvel dreigt opnieuw met juridische stappen, terwijl Liefeld er niet over piekert om de serie te veranderen en gewoon wil doorgaan met het uitgeven van Fighting American. De relatie tussen Marvel en Liefeld is al enkele maanden een zeer ongelukkige en zo te beoordelen is het einde van deze schermutselingen nog lang niet in het zicht.

Vampirella, Ascending Evil.

van Vleuten

MANNEN VAN DE WERELD

van Muiswinkel